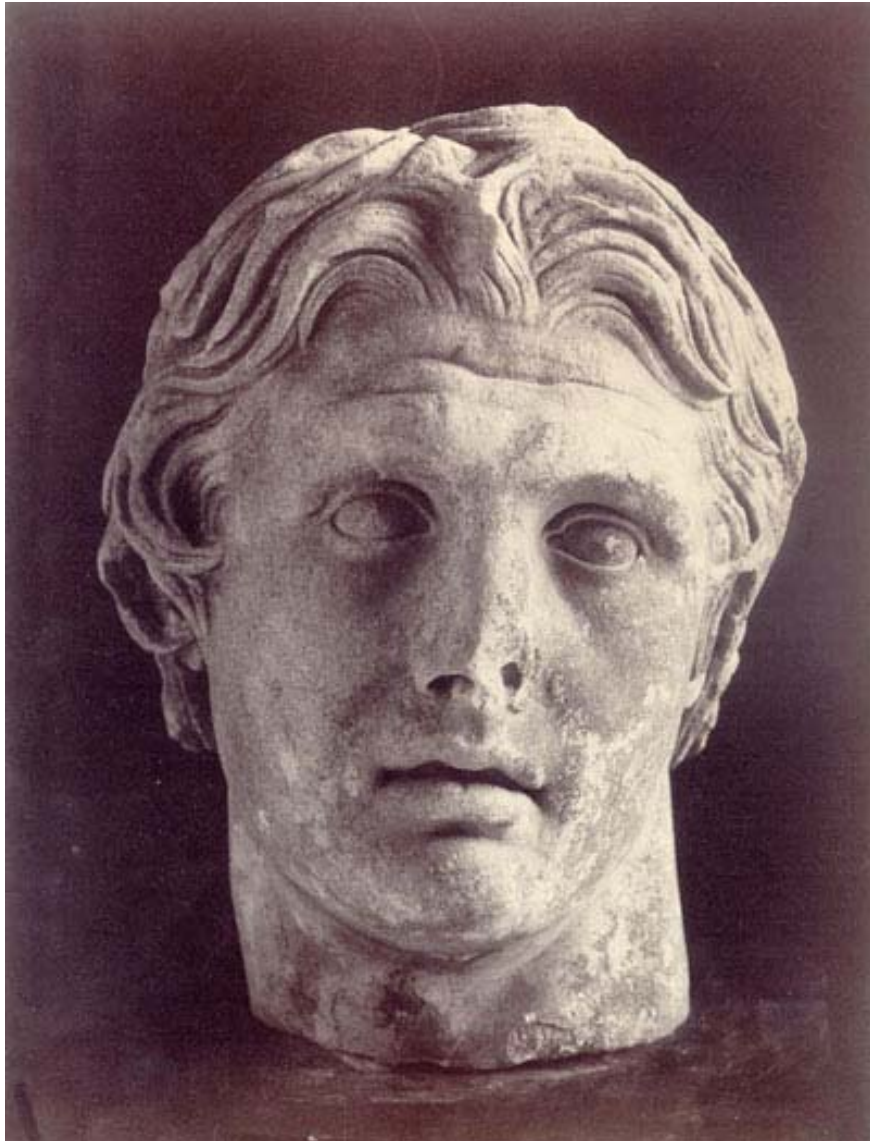

Ο ΜΕΓΑΣ ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΣ

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1

Τα πρώτα χρόνια

1.1 Γενικά περί Μ. Αλεξάνδρου

Ο Αλέξανδρος είναι μια κορυφαία μορφή όχι μόνο της Ελληνικής αλλά και της παγκόσμιας ιστορίας. Η πολεμική μηχανή του θα επιταχύνει δραματικά τους ρυθμούς της εποχής του. Η βία της κατάκτησης αναγκάζει δικούς του και ξένους να προσαρμοστούν γρήγορα στο καταιγιστικά και καταλυτικά μεταβαλλόμενο τοπίο. Ο Αλέξανδρος μεταφέρει την πρωτεύουσα του κράτους του μαζί του. Από τη Μίλητο στην Τύρο και τη Μέμφιδα ή τα Σούσα και τη Βαβυλώνα, στήνει το διοικητικό του κέντρο στο σημείο που εκείνη τη στιγμή έχει φτάσει η εκστρατεία.

Ο Αλέξανδρος μέσα σε δέκα χρόνια, δεν κατέκτησε μόνο την Ανατολή, αλλά άλλαξε και όλο τον υπόλοιπο κόσμο. Ήταν ο πρώτος και ισχυρότερος "πλανητάρχης", δίνοντας την πλήρη σημασία του στον σύγχρονο αυτό όρο. Η εκστρατεία του άλλαξε τον κόσμο, αποκαλύπτοντας για πρώτη φορά τον πλούτο που φέρνει η αλληλεπίδραση των πολιτισμών.

Ήταν πρωτοπόρος και οραματιστής, ανέτρεψε την υφιστάμενη εκείνη την εποχή εκδοχή της κοινωνίας στην Ελλάδα, που προωθούσε από αιώνων το μοντέλο της πόλης-κράτους και το αντικατέστησε με μια αυτοκρατορία παγκόσμιας εμβέλειας. Το σημαντικότερο όμως και πλέον ανατρεπτικό, ήταν ότι αποκαθίλωσε, την υψηλά ιστάμενη στη συνείδηση όλων των Ελλήνων, διάκριση

μεταξύ αυτών και των υπολοίπων ως «βαρβάρων»⁸, προσπαθώντας να την αντικαταστήσει με το ιδεώδες της συνύπαρξης και ομόνοιας μεταξύ των λαών.

Ο W. Tarn βιογράφος του Μ. Αλεξάνδρου, «διέκρινε τρεις διαστάσεις στις ιδέες του: κατ' αρχήν, όλοι οι άνθρωποι είναι αδέρφια. Ήταν ο πρώτος άνθρωπος στη Δύση που εισηγήθηκε ότι κάτι τέτοιο ισχύει για όλη την ανθρωπότητα χωρίς τη διάκριση μεταξύ Ελλήνων και βαρβάρων. Πίστευε ότι δική του θεική εντολή ήταν να γίνει ο εναρμονιστής και ο συμφιλιωτής του κόσμου, να κάνει όλους τους ανθρώπους να ζουν σαν αδέρφια με ομόνοια, με ενότητα καρδιάς και πνεύματος και ήθελε επίσης όλοι οι λαοί της αυτοκρατορίας του να είναι συνεργάτες και όχι υπήκοοι, κάτι που δεν έζησε αρκετά για να το επιτύχει»⁹.

Πλήθος αναφορών στις πηγές βεβαιώνουν τον παραπάνω ισχυρισμό. Κατά τη διάρκεια της επίσκεψης του στο ναό του Άμμωνα στην αιγυπτιακή έρημο της Σίβα, απαντώντας στον χαιρετισμό του ιερέα του Αμμωνίου, που τον προσφώνησε ως υιό του Άμμωνος-Ρα και Ήλιο-Δία, είπε: «όλων βέβαια των ανθρώπων πατέρας ένας, ο θεός, μα τους άριστους έχει παιδιά δικά του»¹⁰. Επίσης είναι γνωστό από το σύνολο των πηγών, ότι ακολούθησε μια πολιτική φυλετικής συγχώνευσης, υιοθετώντας ο ίδιος την περσική ενδυμασία, νυμφευόμενος Περσίδες και επιτρέποντας, αν όχι προτρέποντας, γάμους αξιωματικών του με ιθαγενείς γυναίκες και το κυριότερο εισάγοντας ιθαγενείς στη Μακεδονική πολεμική μηχανή.

Το τελευταίο οδήγησε σε στάση των Μακεδονικών δυνάμεων κατά την οποία ολόκληρος ο στρατός απαίτησε να επιστρέψει στην πατρίδα¹¹, πράγμα το οποίο εξόργισε τον Αλέξανδρο, ο οποίος αφού αποδέσμευσε όλο το στρατό, κάλεσε τους Πέρσες ηγέτες και άρχισε να σχηματίζει στράτευμα αποτελούμενο από Πέρσες, δίνοντας μάλιστα στα νέα συντάγματα τα παλαιότερα μακεδονικά ονόματα των αντιστοίχων που είχαν διαλυθεί. Τελικά βεβαίως επήλθε συμφιλίωση μεταξύ αυτού και των Μακεδόνων του, το ιστορικό αυτό γεγονός όμως, δεν παύει ίσως να αποτελεί τεκμήριο του τρόπου με τον οποίο ο

⁸ J.G. DROYSEN, Ιστορία του Μ. Αλεξάνδρου Ι, σ. 443, εκδ. Τραπέζης Πίστewς 2001

⁹ M. WIGHT, Διεθνής Θεωρία, σ. 104, εκδ. Ποιότητα, 1998

¹⁰ J.G. DROYSEN, Ιστορία του Μ. Αλεξάνδρου Ι, σ. 342, εκδ. Τραπέζης Πίστewς 2001

¹¹ APPIANOS, Αλεξάνδρου Ανάβασις, VII.8.3

Αλέξανδρος, πέραν των όποιων διοικητικών ή στρατιωτικών σκοπιμοτήτων είχε στο μυαλό του, επιθυμούσε να συγχωνεύσει σ' ένα λαό τους τεράστιους πληθυσμούς της δυτικής και ανατολικής επικράτειας ώστε, με τις επιμέρους αρετές και πόρους τους να αλληλοσυμπληρώνονται και να εξομοιώνονται.

Θα μπορούσαμε να υποστηρίξουμε αρχικά, ότι ανεξάρτητα του αν ήταν αρχικός σκοπός ή όχι, η ανατροπή του διεθνούς συστήματος της εποχής εκείνης, τελικά εξελίχθηκε σε κάτι τέτοιο μέσα από την ανάπτυξη του ηγεμονισμού που αναπόφευκτα επιφέρει η πλήρης επικράτηση στο πολιτικό και στρατιωτικό πεδίο.

Είναι δε, επίσης σαφές ότι, «η αδυσώπητος ανάγκη εφαρμογής του νέου πολιτικού προγράμματος προς προσεταιρισμό των λαών της Ασίας και οι υποχωρήσεις, εις τας οποίας προέβη εις τας παραδόσεις και τα ήθη των Ασιατών δεν ημποδισαν αυτόν εις πράξεις, λόγους και σκέψεις, αι οποίαι μαρτυρούσαν ότι ενεπνέετο πάντοτε από την ιδέα μιας εξαπλώσεως του Ελληνισμού ή τουλάχιστον του ελληνικού πνεύματος και όχι τη δημιουργία μιας νέας ασιατικής δεσποτείας ξένης προς τον Ελληνισμόν»¹².

Η επιτυχία του δευτέρου δεν είναι απολύτως εφικτό να αποδειχθεί και αποτελεί σημείο ερίδων και διαφωνιών μεταξύ μελετητών και βιογράφων του Αλεξάνδρου, πλην όμως η αντοχή των ελληνιστικών βασιλείων που προέκυψαν και το γεγονός ότι αυτά τελικά κατέρρευσαν εξ αιτίας των μεταξύ τους ηγεμονικών πολέμων και όχι από εσωτερικά αίτια, θα μπορούσε να μας οδηγήσει στο συμπέρασμα, ότι εάν ο Αλέξανδρος απεδεικνύετο μακροβιότερος είχε πολλές πιθανότητες να καταφέρει την εδραίωση ενός παγκόσμιου ομογενοποιημένου κράτους αλλάζοντας ριζικά τη μορφή του τότε γνωστού διεθνούς συστήματος, σε πιο μόνιμη βάση.

1.2 Η άνοδος του Αλεξάνδρου στον θρόνο

Η εποχή του Φιλίππου της Μακεδονίας είχε ήδη αρχίσει από το 359 π.Χ. για να αλλάξει οριστικά και καταλυτικά την εσωτερική πολιτική κατάσταση στην

---

¹² Κ. ΠΑΠΑΡΡΗΓΟΠΟΥΛΟΣ, Επίτομος Ιστορία του Ελληνικού Έθνους, σ. 173 , εκδ. Περγαμηναί, 1955

Ελλάδα και να διαμορφώσει συνθήκες πραγματικά σαρωτικών αλλαγών στο τότε γνωστό διεθνές σύστημα, με την ανάδειξη μιας νέας μεγάλης δύναμης, μετακινώντας πραγματικά «τον ρουν» της ιστορίας, τουλάχιστον του δυτικού κόσμου, πράγμα στο οποίο συμφωνούν πολλοί έγκριτοι μελετητές των διεθνών σχέσεων και της ιστορίας¹³.

Λόγο της εξαιρετικής πολιτικής του Φιλίππου, όλοι οι Έλληνες της Ελλάδος βρέθηκαν ενωμένοι για πρώτη φορά σε μια Ελληνική Ομοσπονδία. Τον Ιούνιο του 337 π.Χ. το Ομοσπονδιακό Συμβούλιο συγκροτημένο σε σώμα συνέρχεται για πρώτη φορά στην Κόρινθο, όπου υποβάλλεται προς έγκριση το σχέδιο του Φιλίππου για πόλεμο με την Περσία. Ο Μακεδόνας βασιλιάς ενώπιον των αντιπροσώπων όλων των Ελληνίδων πόλεων, πλην Λακεδαιμονίων, διακηρύσσει ότι θα είναι ένας πόλεμος εκδίκησης επικαλούμενος τις ωμότητες, τις φρικαλεότητες και τις εγκληματικές πράξεις του Ξέρξη κατά των ιερών και οσίων των απανταχού Ελλήνων και επιτυγχάνει την ομόφωνη αποδοχή του σχεδίου, ενώ ο ίδιος ορίζεται ανώτατος διοικητής των ομοσπονδιακών δυνάμεων με απεριόριστες αρμοδιότητες.

Η σπουδαιότητα της περιόδου της βασιλείας του Φιλίππου καθίσταται πλέον προφανής, καθώς χωρίς αυτά τα επιτεύγματα θα ήταν αδύνατη η πραγματοποίηση των καταπληκτικών επομένων κατορθωμάτων του Αλεξάνδρου που άλλαξαν δραματικά και οριστικά την μορφή του τότε γνωστού κόσμου και αποτυπώματα τους βλέπουμε ακόμη και σήμερα.

Με την άνοδο του Αλεξάνδρου στο Μακεδονικό θρόνο η αναθεωρητική δύναμη είναι επιτέλους έτοιμη να αμφισβητήσει την καθεστηκυία δύναμη που ήλεγχε τη δομή και λειτουργία του τότε διεθνούς συστήματος και να επιφέρει τις αλλαγές που υπαγόρευαν τα συμφέροντα της¹⁴.

1.3 Σταθεροποίηση Ελληνικού Χώρου υπό Μακεδονική Ηγεμονία και Επέκταση στην Ευρώπη

---

¹³ Για απόψεις πάνω σ' αυτό το θέμα: H.J. GEHRKE , Ιστορία του Ελληνιστικού Κόσμου, σ. 17-18, εκδ. Μορφωτικού Ιδρύματος Εθνικής Τραπέζης , 2000, M. WIGHT, Διεθνής Θεωρία, σ.103 , εκδ. Ποιότητα, 1996

¹⁴ R. GILPIN , War and Change in World Politics, σ. 9, εκδ. Cambridge University Press, 1981

Όταν συνέβη η δολοφονία του Φιλίππου ο Αλέξανδρος ήταν μόλις είκοσι ετών και είχε μπροστά του, τρία μεγάλα ανοικτά θέματα: Πρώτον, την επέκταση και σταθεροποίηση στη Βαλκανική ώστε να εξασφαλίσει τα βόρεια σύνορα του βασιλείου, δεύτερον, τον έλεγχο και διοίκηση της νεοσύστατης Ελληνικής συμμαχίας που ήταν κάτι απολύτως απαραίτητο, προκειμένου να αφιερωθεί στο τρίτο και σημαντικότερο, δηλαδή την εκστρατεία στη Μ. Ασία που βρισκόταν ήδη σε εξέλιξη. Προς στιγμήν φάνηκε ότι όλα ήταν έτοιμα να χαθούν μεταξύ της αναζωπύρωσης των διεκδικήσεων γύρω από την διαδοχή του Μακεδονικού θρόνου και των αναταραχών που ακολούθησαν τη δολοφονία του Φιλίππου στη νότιο Ελλάδα¹⁵.

Με την υποστήριξη των πιστών στρατηγών Αντιπάτρου και Παρμενίωνος, ο Αλέξανδρος κατάφερε να σταθεροποιηθεί στον θρόνο της Μακεδονίας εξουδετερώνοντας πιθανούς ανταπαιτητές. Αμέσως μετά, κλήθηκε να αντιμετωπίσει τάσεις για αποστασία των πόλεων της Συμμαχίας της Κορίνθου αλλά και απειλητικές ενέργειες των Θρακών και των Ιλλυριών, στα βόρεια σύνορα της χώρας.

Στη νότια Ελλάδα, πρωτεργάτες στην νέα αντιμακεδονική κίνηση ήταν πάλι οι Αθηναίοι με επικεφαλής τον Δημοσθένη. Ο Αθηναίος ρήτορας βρήκε ευκαιρία να αποκηρύξει τους Μακεδόνες πιστεύοντας ότι ο Αλέξανδρος δεν ήταν παρά ένας ανίσχυρος νεαρός ηγεμόνας που δεν θα μπορούσε να τα βγάλει πέρα με τους ανταπαιτητές του θρόνου. Ανάλογη πολιτική ανέπτυξαν και οι Θηβαίοι, οι οποίοι εκδίωξαν την μακεδονική φρουρά από την Καδμεία, ενώ το ίδιο έπραξαν και οι Αμβρακιείς. Παράλληλα οι αντιμακεδονικές παρατάξεις της Πελοποννήσου άρχισαν να εκφράζουν εντονότερα την δυσαρέσκεια τους για την ηγεμονία των Μακεδόνων. Όλοι υπολόγιζαν ότι οι εξεγέρσεις των Ιλλυριών και των Θρακών θα κρατούσαν τον Αλέξανδρο μακριά από τις ελληνικές πόλεις.

Ο Αλέξανδρος όμως, αντελήφθη ότι ήταν απολύτως απαραίτητο να δράσει αστραπιαία προκειμένου να εμποδίσει τους συμμάχους του να ενωθούν εναντίον του και ουσιαστικά να τους αποδείξει ότι τίποτα δεν είχε αλλάξει με τον θάνατο του πατέρα του. Συγκέντρωσε λοιπόν, τον στρατό του και περνώντας

---

¹⁵ Π. ΚΑΝΕΛΛΟΠΟΥΛΟΣ , Ιστορία της Αρχαίας Ελλάδος , τόμος Ι, σ. 281, εκδ. Γιαλλέλης ,1982

από μια διάβαση της Όσσης, υπερέκρασε τα στενά των Τεμπών, που φρουρούσαν οι Θεσσαλοί και βρέθηκε στα μετόπισθεν τους¹⁶. Μετά από αυτόν τον αιφνιδιασμό, οι Θεσσαλοί, οι οποίοι είχαν επίσης ξεσηκωθεί εναντίον του, δέχθηκαν να τον υποστηρίξουν εκλέγοντας τον ταγό τους¹⁷. Συμφώνησαν να του παρέχουν την υποστήριξή τους στο Αμφικτιονικό Συνέδριο, φοβούμενοι ίσως να μην ξαναπάθουν ότι είχαν πάθει επί Φιλίππου, όταν ουσιαστικά υπετάγησαν στους Μακεδόνες.

Μετά την συμφωνία με τους Θεσσαλούς, ο Αλέξανδρος προχώρησε στις Θερμοπύλες, όπου συγκλήθηκε Αμφικτιονικό Συνέδριο. Κατά την συνεδρίαση, ο Αλέξανδρος ανάγκασε ουσιαστικά το συμβούλιο της Αμφικτιονίας να τον ανακηρύξει ηγεμόνα των Ελλήνων¹⁸, όπως τον πατέρα του, διότι έτσι θα ήταν υπό την ιερή προστασία των Δελφών και, κατ' επέκταση, των θεών, πράγμα εξαιρετικά σημαντικό στον αρχαίο ελληνικό κόσμο.

Στο μικρό χρονικό διάστημα που είχε μεσολαβήσει από τον θάνατο του Φιλίππου, ο Αλέξανδρος είχε δράσει κεραυνοβόλα και με μεγάλη επιτυχία. Όλοι οι πιθανοί διεκδικητές του θρόνου είχαν βγει από το προσκήνιο και ο Αλέξανδρος είχε γίνει απ' όλους αποδεκτός ως ο μόνος και αδιαμφισβήτητος ηγεμόνας. Επιπλέον είχε καταφέρει να γίνει αποδεκτός από τις ελληνικές πόλεις ως διάδοχος του πατέρα του. Οι ελληνικές πόλεις προσπάθησαν αρχικά να τον αμφισβητήσουν αλλά η ταχύτητα με την οποία αντέδρασε ο βασιλιάς δεν τους άφησε κανένα περιθώριο.

Από τα παραπάνω λοιπόν γίνεται φανερό ότι ο Αλέξανδρος δεν είχε προς το παρόν σκοπό να επιβληθεί δια της βίας στους υπόλοιπους Έλληνες. Ακολούθησε μια πολιτική πειθούς δια της επιδείξεως στρατιωτικής ισχύος. Αυτό το γεγονός ίσως δείχνει και τον σεβασμό που έτρεφε για τους νότιους Έλληνες, τον Πολιτισμό και την ιστορία τους. Σε αντίθετη περίπτωση, ένας γιος "βαρβάρου", όπως τον αποκαλούσε ο μεγάλος πολέμιος του πατέρα του ο Δημοσθένης, δεν θα είχε ενδοιασμούς να τους πατάξει δια των όπλων όπως

---

¹⁶ J.G. DROYSEN, Ιστορία του Μ. Αλεξάνδρου Ι, σ. 111, εκδ. Τραπέζης Πίστewος 2001

¹⁷ N.G.L. HAMMOND , Alexander the Great-King, Commander and Statesman , σ.44, Bristol Classics Press, 1994

¹⁸ JFC FULLER , The Generalship of Alexander the Great , σ. 83, Wordsworth Editions ,1998

ήταν σε θέση να κάνει, και το έκανε άλλωστε, με τους αλλοεθνείς Ιλλυριούς και Θράκες.

Την περίοδο αυτή ένα μεγάλο πρόβλημα που επιζητούσε λύση, ήταν αυτό της εξασφάλισης των βορείων συνόρων της Μακεδονίας. Ο Αλέξανδρος με το άριστο δίκτυο πληροφοριών που διέθετε το Μακεδονικό κράτος από την εποχή του Φιλίππου είχε πληροφορηθεί ότι λάμβαναν χώρα αποσχιστικές κινήσεις από τους Θράκες, τους Τριβαλλούς και τους Ιλλυριούς¹⁹. Εν όψει της μελλοντικής εκστρατείας στην Ασία το πρόβλημα αυτό απαιτούσε ριζική και μακροπρόθεσμη λύση. Οι επιχειρήσεις άρχισαν από τα βορειοανατολικά σύνορα της Μακεδονίας, στην Αρχαία Θράκη. Ο στρατός, αποτελούμενος από περίπου 15.000 άνδρες²⁰, συγκεντρώθηκε στην Αμφίπολη και κινήθηκε βόρεια προς την χώρα των Θρακών. Οι Μακεδονικές φάλαγγες κατατρόπωσαν τους Θράκες, τους Τριβαλλούς και τους Γέτες .

Τα πολιτικό αποτέλεσμα αυτών των στρατιωτικών επιχειρήσεων του Αλεξάνδρου και η εξαιρετικά μεγάλη σκληρότητα που ακολούθησε τις συντριπτικές ήττες των Θρακών, Τριβαλλών και Γετών εκ μέρους των Μακεδόνων, ήταν η εσπευσμένη άφιξη πρεσβευτών από τους γύρω λαούς οι οποίοι προσέφεραν την υποταγή τους στον Αλέξανδρο. Πρακτικά με την τετράμηνη αυτή εκστρατεία διασφαλίσθηκαν και σταθεροποιήθηκαν οι προηγούμενες επιτυχίες του Φιλίππου. Η σημασία των νικών του Αλεξάνδρου δεν περιορίζεται μόνο στην επιτυχία της διασφάλισης των βορείων συνόρων της Μακεδονίας αλλά, ουσιαστικά, στην διασφάλιση ολόκληρου του ελληνικού χώρου από τις επιδρομές των κελτικών φυλών οι οποίες θα περάσει μισός αιώνας μέχρι να απειλήσουν ξανά τον ελλαδικό χώρο, με τις Γαλατικές επιδρομές.

Ο επόμενος αντίπαλος τον οποίο έπρεπε να αντιμετωπίσει ο Μακεδόνας βασιλιάς ήταν οι Ιλλυριοί, που κατοικούσαν πέρα από τα βορειοδυτικά σύνορα

---

¹⁹ N.G.L. HAMMOND , Alexander the Great-King, σ.45, Commander and Statesman, Bristol Classics Press, 1994

²⁰ A. B. BOSWORTH , Κατακτήσεις και Αυτοκρατορία του Μ. Αλεξάνδρου, σ.60 , εκδ. Οδυσσέας, 1998

της Μακεδονίας και ετοιμάζονταν να εισβάλουν στην Μακεδονία. Τελικά και αυτοί κατατροπώθηκαν από τον Μακεδόνα Βασιλέα.

Μαζί με τις περσικές προσπάθειες πρόκλησης αναταραχών στις ελληνικές πόλεις, μεγάλη αναστάτωση προκλήθηκε όταν διαδόθηκαν ξαφνικά φήμες ότι ο Αλέξανδρος σκοτώθηκε στον πόλεμο με τους Ιλλυριούς. Οι Θηβαίοι με πρωτοστάτες τους δημοκρατικούς που είχαν εκδιωχθεί από τον Φίλιππο, εξηγέρθησαν εναντίον των Μακεδόνων, πολιορκήσαν τη μακεδονική φρουρά της Καδμείας και έδιωξαν τους άλλους Μακεδόνες από την πόλη. Εν τω μεταξύ, έστειλαν πρέσβεις ζητώντας βοήθεια από άλλες ελληνικές πόλεις εναντίον των Μακεδόνων. Οι Αρκάδες, οι Αιτωλοί, οι Ηλείοι απάντησαν πρόθυμα ενώ οι Αθηναίοι ετοίμασαν στρατό και στόλο, αλλά κράτησαν στάση αναμονής.

Τα γεγονότα αυτά επιβεβαίωναν πλήρως τους προγενέστερους φόβους του Φιλίππου ότι οι Πέρσες ήσαν σε θέση να επηρεάζουν τις ελληνικές πόλεις, οι οποίες με την σειρά τους θα γίνονταν επικίνδυνες για την Μακεδονία, αναδεικνύοντας την εξαιρετικά οξυδερκή πολιτική σκέψη του, βάσει της οποίας είχε κατανοήσει και αναγάγει σε υπ' αριθμό ένα πολιτικό του στόχο την οριστική εξάλειψη του περσικού κινδύνου εξ ανατολών, ως του μοναδικού τρόπου εξασφάλισης του Μακεδονικού βασιλείου. Αυτό ήταν αδύνατο να επιτευχθεί με τήρηση απλώς αποτρεπτικής αμυντικής πολιτικής απέναντι στην επιθετική πολιτική των Περσών, λόγω των συγκριτικών πλεονεκτημάτων που διέθεταν οι τελευταίοι, οι οποίοι ήσαν σε θέση να επηρεάζουν κατά το δοκούν τις ελληνικές πόλεις-κράτη, αλλά και τους βόρειους γείτονες των Μακεδόνων. Η λύση που θα δινόταν προϋπέθετε ανάληψη επιθετικής πρωτοβουλίας εκ μέρους της Μακεδονίας και καταστροφή του αντιπάλου, ή στη χειρότερη περίπτωση τη δημιουργία ενός αναχώματος μεταξύ Περσίας και Μακεδονίας, με τη κατοχή της Μ. Ασίας και στέρηση της ικανότητας των Περσών να αναμειγνύονται στα ελληνικά πράγματα, με συνεχή παρενόχληση από πολύ πιο προωθημένη βάση επιχειρήσεων.

Ο Αλέξανδρος, όταν πληροφορήθηκε τις πράξεις των Θηβαίων, έσπευσε να εγκαταλείψει το Πήλιο, όπου είχε μόλις νικήσει τους Ιλλυριούς, και να κατευθυνθεί ταχύτατα στην Θήβα πριν οι Βοιωτοί ενωθούν με άλλες νότιες

ελληνικές πόλεις εναντίον του. Ο μακεδονικός στρατός κατάφερε να καλύψει απόσταση 192 χιλιομέτρων σε 13 ημέρες και να εμφανισθεί ξαφνικά έξω από τα τείχη της Θήβας. Η είδηση ότι ο Αλέξανδρος ήταν κιάλας εκεί επέφερε αναστάτωση στις τάξεις των Θηβαίων. Ο νεκρός, σύμφωνα με τις φήμες, Αλέξανδρος ευρίσκετο ολοζώντανος προ των Θηβαϊκών τειχών.

Ο Αλέξανδρος, κάνοντας χρήση των όρων της Κορινθιακής Συμμαχίας, ζήτησε βοήθεια από τους Φωκείς, τον Ορχομενό, τις Θεσπιές και τις Πλαταιείς, όχι φυσικά διότι είχε πράγματι ανάγκη στρατιωτικής αρωγής από αυτούς, αλλά για καθαρά πολιτικούς λόγους νομιμοποίησης των ενεργειών του, σε περίπτωση στρατιωτικής δράσης. Η όλη επιχείρηση παρουσιάσθηκε απολύτως νόμιμη με βάση τους όρους της συμμαχίας, σύμφωνα με τους οποίους ο ηγεμών έπρεπε να τεθεί επικεφαλής συμμαχικού στρατού και να τιμωρήσει τους επαναστάτες. Έτσι, ο Αλέξανδρος συγκέντρωσε 30.000 πεζούς και περίπου 3.000 ιππείς και στρατοπέδευσε βορείως της Θήβας, έξω από τα τείχη, μην έχοντας την πρόθεση να επιτεθεί αμέσως²¹. Σε μια προσπάθεια να αποφύγει την σύγκρουση, κάλεσε τους πολιορκουμένους «μετέχειν της κοινής τοις Έλλησιν ειρήνης»²² ενώ τους υποσχέθηκε και γενική αμνηστία, εάν παραδίνονταν αμέσως. Οι προτάσεις του απερρίφθησαν και τελικώς η λύση δόθηκε με στρατιωτική επέμβαση των δυνάμεων του Αλεξάνδρου, οι οποίες κατέβαλαν τη θηβαϊκή άμυνα, εισήλθαν στη πόλη και αφού ενώθηκαν με τις μακεδονικές δυνάμεις της Καδμείας επεδόθησαν σε ανελέητη σφαγή των Θηβαίων. Οι Φωκείς, οι Πλαταιείς και όσοι Βοιωτοί μισούσαν τους Θηβαίους για όσα είχαν υποστεί απ' αυτούς, άρχισαν να σφάζουν αδιακρίτως άνδρες, γυναίκες και παιδιά στους δρόμους της πόλεως, ακόμη και όσους είχαν καταφύγει ικέτες στα ιερά. Η Θήβα κατελήφθη σε λίγες ώρες ενώ 6.000 κάτοικοί της κείτονταν στους δρόμους νεκροί και 30.000 επιζήσαντες έγιναν σκλάβοι.

Η επιτυχία του Αλεξάνδρου ήταν μεγάλη. Η πόλη έπαψε να υφίσταται και η σφαγή και τα επακολουθήσαντα, κατέστειλαν αποτελεσματικά την αναταραχή στην υπόλοιπη Ελλάδα, κλείνοντας κατά τον καλύτερο τρόπο το έτος 335 π.Χ.

²¹ N.G.L. HAMMOND , Alexander the Great-King, Commander and Statesman , σ.62, Bristol Classics Press, 1994.

²² ΔΙΟΔΩΡΟΣ , XVII, 9, 3

για τον Αλέξανδρο, ο οποίος είχε καταφέρει να ενισχύσει τον Μακεδονικό έλεγχο προς όλες τις κατευθύνσεις και είχε παραδώσει αρκετά έμπρακτα μαθήματα σε πιθανούς αμφισβητίες της ηγεμονίας του, αποδεικνύοντας πόσο μάταιη ήταν η αμφισβήτηση της τρομερής μακεδονικής πολεμικής μηχανής. Ο τρόπος χειρισμού και τιμωρίας της Θήβας, με επίδειξη άριστων πολιτικών ανακλαστικών εκ μέρους του Αλεξάνδρου, αφέθηκε στο Συνέδριο της Συμμαχίας. Η απόφαση των συνέδρων ήταν παραδειγματικά καταδικαστική για την Θήβα με την δικαιολογία ότι οι Θηβαίοι είχαν μηδίσει κατά την διάρκεια των Περσικών Πολέμων και είχαν προβεί σε εκτεταμένες σφαγές εις βάρος των Πλαταιών το 429 π.Χ²³. Πρακτικά επρόκειτο για ωμή προσαρμογή του συσχετισμού ισχύος στο στενό βοιωτικό περιβάλλον, υπέρ των γειτόνων της Θήβας. Η πόλη καταστράφηκε εκ θεμελίων, εκτός από τους ναούς και το σπίτι του Πινδάρου, ενώ χιλιάδες κάτοικοι πουλήθηκαν ως δούλοι, με εξαίρεση τους ιερείς και όσους υποστήριζαν τους Μακεδόνες.

Αν και ο Αλέξανδρος δεν μπορεί να θεωρηθεί υπεύθυνος για την εκ θεμελίων καταστροφή της Θήβας, παρά μόνο ως προς το ότι δεν χρησιμοποίησε την επιρροή που αναμφισβήτητα είχε στους συμμάχους για να την αποτρέψει, εντούτοις παραμένει γεγονός ότι «η παραδειγματική τιμωρία της πόλεως θα αποθάρρυνε κάθε πιθανή σκέψη για εξέγερση σε άλλες ελληνικές πόλεις»²⁴, ιδίως τώρα που η εκστρατεία στην Ασία ήταν τόσο κοντά. Άρα, ο Μακεδόνας βασιλιάς παρουσιαζόταν αμέτοχος στην τιμωρία της Θήβας, ενώ ταυτοχρόνως έστελνε ένα μήνυμα ισχύος στις άλλες πόλεις. Αυτό έγινε αμέσως φανερό, όταν πόλεις που είχαν σκοπό να βοηθήσουν τους Θηβαίους ακύρωσαν κάθε ενέργεια εναντίον των Μακεδόνων και τιμώρησαν τους υποκινητές.

Τον Αλέξανδρο, βέβαια, ενδιέφερε πρωτίστως εκείνη την στιγμή η στάση της Αθήνας. Οι Αθηναίοι έστειλαν πρέσβεις για να επιδώσουν συγχαρητήρια στον Αλέξανδρο για τις νίκες του στη Βαλκανική και εναντίον της Θήβας και αυτός απαίτησε την παράδοση εννέα επωνύμων Αθηναίων²⁵ υποκινητών σε αποστασία εναντίον του οι οποίοι θα εδικάζοντο από το Κοινό των Ελλήνων. Η

²³ ΑΡΡΙΑΝΟΣ , Αλεξάνδρου Ανάβασις , Ι.9.9

²⁴ ΠΛΟΥΤΑΡΧΟΣ , Βίοι Παράλληλοι , Αλέξανδρος , 11.11

²⁵ ΑΡΡΙΑΝΟΣ , Αλεξάνδρου Ανάβασις ,Ι.10.4

Αθήνα αντέδρασε σ' αυτή την απαίτηση και αντ' αυτού πρότεινε την δίκη αυτών των πολιτών της από Αθηναϊκό δικαστήριο, πράγμα το οποίο έγινε δεκτό από τον Αλέξανδρο.

Μια βιαστική εκτίμηση των παραπάνω μπορεί να οδηγήσει στο συμπέρασμα ότι ο Αλέξανδρος εξάντλησε, στην περίπτωση της Αθήνας, την μεγαλοψυχία του. Η στρατηγική αντιμετώπιση της Αθήνας όμως, δεν ήταν απλώς μια πράξη συμπάθειας ή σεβασμού, ήταν μια καλά μελετημένη κίνηση. Η σκληρή πολιτική εναντίον της Αθήνας μπορούσε κάλλιστα να την φέρει στην αγκαλιά των Περσών. Γι' αυτό τον λόγο, ο Αλέξανδρος προτίμησε να μην παρουσιασθεί ως τιμωρός της πόλης που στο παρελθόν είχε υποφέρει περισσότερο από κάθε άλλη και είχε επιδείξει το μεγαλύτερο θάρρος κατά την διάρκεια των περσικών πολέμων, τη στιγμή μάλιστα που ετοιμαζόταν να εκδικηθεί, για αυτά που είχε υποστεί η Αθήνα από τους Πέρσες. Επίσης, με κανένα τρόπο δεν ήθελε οι Αθηναίοι να νοιώθουν εχθρικοί απέναντί του διότι ήταν ακόμη μια μεγάλη ναυτική δύναμη που μπορούσε να χρησιμοποιηθεί.

Επιπλέον όλων αυτών και δεδομένου ότι οι εμπροσθοφυλακές του στη Μ. Ασία είχαν ήδη υποστεί ήττες και απώλειες στα τέλη του 335 π.Χ., η ανάγκη διατήρησης της ενότητας του Κοινού των Ελλήνων και της συμμαχίας με τη Μακεδονία, ήταν κάτι που του υπαγόρευε σε κάθε περίπτωση άσκηση διαλλακτικής πολιτικής και προσπάθειας πειθούς των ελληνικών πόλεων, ότι σέβεται την πολιτική τους ανεξαρτησία, μέσα στα πλαίσια που είχαν καθορισθεί με την σύναψη της συμμαχίας της Κορίνθου και άμεση ανάληψη επιχειρήσεων με την κυρία δύναμη εναντίον των εχθρικών δυνάμεων στην Μ. Ασία. Άλλωστε το ερχόμενο καλοκαίρι πλησίαζε ταχύτατα και μαζί του θα ερχόταν και ο περσικός στόλος στο Αιγαίο, η εμφάνιση του οποίου ήταν κάτι παραπάνω από βέβαιο ότι θα προκαλούσε αποστασίες και πιθανή διάσπαση της ελληνικής συμμαχίας. Έτσι λοιπόν καθίστατο απαραίτητος ο έλεγχος των λιμένων του Ελλησπόντου. Ο Αλέξανδρος λοιπόν, μετά την πτώση της Θήβας και τους διακανονισμούς που περιγράφηκαν παραπάνω επέστρεψε στην Μακεδονία για να προετοιμασθεί για την μεγάλη εκστρατεία. Το μεγάλο εγχείρημα του Ελληνισμού ήταν προ των πυλών.

Στο επόμενο κεφάλαιο θα εξετασθούν επιλεκτικά τρεις σημαντικές μάχες οι οποίες θεωρείται παγκοσμίως ότι έπαιξαν καταλυτικό ρόλο στην έκβαση της όλης εκστρατείας. Η εξέταση των μαχών δεν θα αφορά στην τακτική που χρησιμοποιήθηκε από τους αντιπάλους, δεν είναι άλλωστε αυτό το αντικείμενο της παρούσας μελέτης, αλλά στις πολιτικές και στρατηγικές συνέπειες που ακολούθησαν την έκβασή τους. Αυτές είναι η πρώτη μάχη, η μάχη του Γρανικού ποταμού, το αποτέλεσμα της οποίας αν ήταν διαφορετικό ίσως να μην επέτρεπε την συνέχιση της εκστρατείας για ευνόητους λόγους. Στη συνέχεια θα εξετασθεί η μάχη της Ισσού, η οποία λαμβάνει χώρα σε μια αποφασιστική χρονική στιγμή κατά την οποία ο Αλέξανδρος είναι ήδη κύριος της Μ. Ασίας, χωρίς να έχει αντιμετωπίσει ακόμη τις κύριες αντίπαλες δυνάμεις και η νικηφόρα έκβαση της οποίας πέραν όλων των άλλων ωφελημάτων για την ελληνική πλευρά, αυξάνει κατακόρυφα την οικονομική βάση του Αλεξάνδρου, μειώνοντας αντίστοιχα αυτήν του Δαρείου, αφού στη Δαμασκό καταλαμβάνεται σημαντικό μέρος των βασιλικών θησαυρών. Τέλος θα εξετασθεί η αποφασιστική μάχη των Γαυγαμήλων, αυτή που σήμανε ουσιαστικά την κατάρρευση της περσικής αυτοκρατορίας, αφού πλέον τα περιθώρια αντίδρασης των Περσών είχαν μειωθεί αποφασιστικά και όλα ήταν θέμα χρόνου για την κατάληψη της περσικής πρωτεύουσας και την αντικατάσταση της περσικής αυτοκρατορίας από την αυτοκρατορία του Μ. Αλεξάνδρου.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2

Εκστρατεία Μ. Αλεξάνδρου

2.1 Γενικά

Ο πόλεμος στην Ελλάδα μέχρι τον 5ο αιώνα π.Χ., θα μπορούσε να θεωρηθεί ουσιαστικά εποχιακή απασχόληση. Μέχρι την εποχή των Περσικών πολέμων, αυτό που αποκαλείτο πόλεμος δεν απείχε και πολύ από μία συνοριακή αψιμαχία. Πρακτικά, όταν είχαν μόλις θερισθεί τα σιτηρά μιας πόλης, ο πειρασμός για επίθεση στα χωράφια της γειτονικής πόλης ήταν πολύ μεγάλος, εφόσον δεν προλάβαινε βεβαίως αυτή να επιτεθεί πρώτη. Ενδεχομένως κάποιες επιμέρους μάχες να ήταν αιματηρές, αλλά η πλειονότητα του πληθυσμού κατάφερνε να επιβιώσει μέχρι τον επόμενο χρόνο των επιχειρήσεων, με την ηττημένη πόλη να παραχωρεί κάποια πολιτικά και οικονομικά ανταλλάγματα στη νικήτρια. Η καταδίωξη του εχθρού ήταν κάτι άγνωστο, κυρίως, διότι λόγοι «κουλτούρας» απαγόρευαν το πισώπλατο χτύπημα υποχωρούντος εχθρού και το κυριότερο, υπήρχε ο φόβος της αποδιοργάνωσης της φάλαγγας εξ αιτίας της καταδίωξης, κάτι το οποίο, εάν ο εχθρός πραγματοποιούσε επιθετική επιστροφή θα ήταν καταστροφικό²⁶.

Είναι χαρακτηριστικό ότι οι ιστορικοί της εκστρατείας του Μ. Αλεξάνδρου κάνουν την καταγραφή των γεγονότων της με ημερολογιακά έτη, αντί με εκστρατευτικά έτη, που ήταν ο κανόνας πριν κι αυτό, διότι διεξήγοντο

---

²⁶ Ήθη και έθιμα του πολέμου στην Αρχαία Ελλάδα στο, V.D. HANSON, *The Western Way of War*, New York: Alfred E. Knopf, 1989, καθώς και στα ΠΡΟΒΛΗΜΑΤΑ ΠΟΛΕΜΟΥ ΕΙΣ ΤΗΝ ΑΡΧΑΙΑΝ ΕΛΛΑΔΑ, στο Κεφάλαιο V, Εκδόσεις ΓΕΝΙΚΟΥ ΕΠΙΤΕΛΕΙΟΥ ΣΤΡΑΤΟΥ, 1981

επιχειρήσεις καθ' όλο το έτος. Τώρα πια, το σημαντικό δεν ήταν η κατάληψη πόλεων ή θέσεων, αλλά η εύρεση και η καταστροφή του αντιπάλου στρατού, που ήταν ο υπέρτατος σκοπός κάθε μάχης, φέρνοντας στο μυαλό του σύγχρονου μελετητή, τον Clausewitz, και την θεωρία του για τον τρόπο διεξαγωγής του πολέμου²⁷. Ακόμη και μετά από μια νικηφόρα μάχη, ο εχθρός πρέπει να καταδιωχθεί, ώστε να μην προλάβει να αναδιοργανωθεί. Η κατάληψη θέσεων εννοείτο μόνο ως ανάγκη φύλαξης των φιλίων μετόπισθεν και απαγόρευσης στον εχθρό της δυνατότητας εκτέλεσης ελιγμών αντιπερισπασμού και παρενόχλησης των γραμμών συγκοινωνιών και εφοδιασμού των δυνάμεων του και όχι ως προοπτική ανταλλαγής εδαφών και διαπραγματεύσεων. Ο πόλεμος ήταν αστραπιαίος με τις αποστάσεις και τις εποχές να έχουν παύσει να είναι απαγορευτικές για ένα στρατό. Ακόμα και μετά από μία περήφανη νίκη ο νικητής δεν μπορούσε να εφησυχάζει καθώς δεν μπορούσε να είναι σίγουρος ότι δεν θα υποστεί νυκτερινή επίθεση προκειμένου να ανατραπεί το αποτέλεσμα.

Η στρατιωτική ιστορία δεν θα ήταν ποτέ πια η ίδια μετά την εκστρατεία του Μ. Αλεξάνδρου. Από τότε και στο εξής, ένας στρατός θα επιχειρούσε οπουδήποτε και κάτω από οποιεσδήποτε συνθήκες. Η ταχύτητα, ο αιφνιδιασμός, οι απρόβλεπτες κινήσεις και στρατηγικοί ελιγμοί των στρατευμάτων που χαρακτήριζαν την στρατηγική φιλοσοφία του Μ. Αλεξάνδρου, επηρέασαν βαθύτατα και καταλυτικά σχεδόν όλους τους μετέπειτα μεγάλους στρατηλάτες.

2.2 Η Προετοιμασία της Εκστρατείας

Την εποχή που ο Αλέξανδρος ανήλθε στο μακεδονικό θρόνο το βασιλικό αποθεματικό ήταν της τάξεως των 60 ταλάντων, όπως αναφέρει ο Αρριανός. Για τις ανάγκες των πρώτων επιχειρήσεων στον Ελλαδικό χώρο και στην Βαλκανική, ο Αλέξανδρος αναγκάστηκε να δανεισθεί ακόμη 800 τάλαντα, πράγμα που ανέβασε το συνολικό χρέος στα 1.300²⁸. Εν τέλει, φαίνεται ότι εκποιώντας τα λάφυρα από τις εκστρατείες στη Βαλκανική και χρησιμοποιώντας τα 440 τάλαντα από την πώληση των Θηβαίων, κατάφερε να ξεπληρώσει κάποια από τα χρέη του, να αποταμιεύσει μικρό ποσό και να εξασφαλίσει 30 ημερών διατροφή για το

²⁷ CLAUSEWITZ, Περί του Πολέμου, σσ. 57-59, εκδ. Βάνιας, 1999

²⁸ ΑΡΡΙΑΝΟΣ, Αλεξάνδρου Ανάβασις, VII. 9.3

στράτευμα²⁹. Ο τρόπος χρηματοδότησης στα πρώτα στάδια της εκστρατείας, καθώς οι θησαυροί του Δαρείου κατελήφθησαν δύο χρόνια μετά την έναρξη της, πρέπει να βασίσθηκε στη τροφοδοσία από τις πλούσιες περιοχές της Μικράς Ασίας, στις συνεισφορές των πόλεων της Μ. Ασίας, στη χρησιμοποίηση των λαφύρων μετά από κάθε μάχη, στο θησαυρό των Σάρδεων και στην επιβολή εκτάκτων εισφορών στους κατοίκους των περιοχών που περνούσαν στην κυριότητα του.

2.3 Η Μάχη του Γρανικού

Οι περσικές δυνάμεις υπό τον Μέμνονα είχαν φέρει σε αρκετά δύσκολη κατάσταση τις προκεχωρημένες δυνάμεις των Μακεδόνων. Παρ' όλα αυτά όμως οι μακεδονικές δυνάμεις είχαν καταφέρει να έχουν υπό τον έλεγχο τους ένα αρκετά ευρύ προγεφύρωμα πράγμα που εξασφάλισε την άνετη και αναίμακτη αποβίβαση των ελληνικών δυνάμεων στην ασιατική ακτή³⁰

Δυστυχώς για τους Πέρσες και ευτυχώς για τον Αλέξανδρο, η εμπνευσμένη πράγματι στρατηγική του Έλληνα μισθοφόρου στρατηγού, μια κλασσική στρατηγική έμμεσης προσέγγισης στο επιδιωκόμενο αποτέλεσμα (όπως περιγράφεται από τον Liddell Hart³¹ και τον Sun Tsu³²) η οποία έσωσε δύο φορές στην σύγχρονη εποχή την Ρωσία από την εισβολή του Ναπολέοντος και του Χίτλερ, δεν εφαρμόσθηκε κατόπιν των αντιδράσεων των Περσών σατραπών της Μ. Ασίας. Αυτοί λοιπόν αποφάσισαν να αντιμετωπίσουν τον Αλέξανδρο σε μάχη εκ παρατάξεως, για διάφορους λόγους. Μεταξύ αυτών ήταν η έντονη δυσαρέσκεια τους, προς το πρόσωπο του Έλληνα μισθοφόρου με την τεράστια επιρροή στην περσική αυλή, η αποφυγή ολοκληρωτικής καταστροφής των σατραπειών τους, που ήταν σχεδόν ιδιοκτησίες των σατραπών, ιδιαίτερα σ' αυτήν την ύστερη εποχή της περσικής αυτοκρατορίας όπου ο κεντρικός έλεγχος ήταν αρκετά αποδυναμωμένος στην περιφέρεια της αυτοκρατορίας και

²⁹ ΠΛΟΥΤΑΡΧΟΣ , Βίοι Παράλληλοι, Αλέξανδρος , 15.2

³⁰ J.G. DROUSEN , Ιστορία του Μ. Αλεξάνδρου Ι , σ. 186, εκδ. Τραπέζης Πίστωσης, 2001

³¹ B. LIDDELL HART , Στρατηγική της Έμμεσης Προσέγγισης , εκδ. Βάνιας , 1995

³² SUN TSU, Η Τέχνη του Πολέμου, εκδ. Επικοινωνίες , 1998

ενδεχομένως, όπως αναφέρει ο Gehrke, η βούλησή τους να αντιμετωπίσουν ως γενναίοι πολεμιστές τον εχθρό στο πεδίο της μάχης³³.

Αυτό που έχει σημασία είναι το γεγονός, ότι ο Αλέξανδρος κινούμενος ταχύτατα και αποφασιστικά παραπλάνησε τους Πέρσες ως προς την εφαρμογή της κυρίας προσπάθειας του, με αποτέλεσμα τελικά να αποδιοργανώσει το αντίπαλο ιππικό, το οποίο αν και αρχικά αντιστάθηκε σθεναρά, τελικώς ανετράπη αφήνοντας ακάλυπτο το μισθοφορικό πεζικό το οποίο, από την στιγμή που η μακεδονική φάλαγγα εξήλθε στην ανατολική όχθη και ανέκτησε την συνοχή της, δεν είχε καμία τύχη. Πράγματι, η εξέλιξη της μάχης ήταν τόσο γρήγορη που τα ελληνικά μισθοφορικά στρατεύματα παρέμειναν συντεταγμένα πίσω από τις μέχρι πρότινος θέσεις του ιππικού, ελπίζοντας προφανώς σε μια ανακωχή. Αυτή δεν ήρθε ποτέ: η μακεδονική φάλαγγα επέπεσε μετωπικά επ' αυτών και το αποτέλεσμα ήταν συντριπτικό. Σώθηκαν μόνο 2.000 οι οποίοι συνελήφθησαν αιχμάλωτοι και μεταφέρθηκαν στη Μακεδονία ως δούλοι, μιας και αντιμετωπίστηκαν ως προδότες που εμάχοντο εναντίον ομοφύλων τους και υπέρ του προαιώνιου εχθρού³⁴. Από την πλευρά του Αλεξάνδρου το στρατηγικό κέρδος από την νίκη του στον Γρανικό έγκειτο στα εξής:

1. Βρέθηκε να κατέχει το μεγαλύτερο μέρος της Μ. Ασίας χωρίς μεγάλη αντίσταση.

2. Όταν έπεσαν οι Σάρδεις - στην ουσία όταν παραδόθηκαν προ του επελαύνοντος Αλέξανδρου από τον Πέρση φρούραρχο Μιθρήνη- κυριέυσε σημαντικούς θησαυρούς³⁵ που διεύρυναν την οικονομική του βάση η οποία, όπως προαναφέρθηκε, ήταν σε κακή κατάσταση όταν ξεκίνησε η εκστρατεία. Επιπλέον οι Σάρδεις ήταν μια πόλη-κλειδί για την Μ. Ασία και σ' αυτή την πόλη κατέληγε η Βασιλική Οδός από τα Σούσα.

3. Με την νίκη του αυτή εμπεδώθηκε στους δημοκρατικούς των ελληνικών πόλεων της χερσονήσου η βεβαιότητα, ότι ο ελληνικός στρατός ήταν σε θέση να τους βοηθήσει να ανατρέψουν τους Περσίζοντες ολιγαρχικούς που κατείχαν την εξουσία με περσική υποστήριξη.

---

³³ H. J. GEHRKE , Alexander the Great, σ.31, Μόναχο 1996

³⁴ APPIANOS , Αλεξάνδρου Ανάβασις , Ι. 16.5

³⁵ J.G. DROYSEN, Ιστορία του Μ. Αλεξάνδρου Ι, σ. 204, εκδ. Τραπέζης Πίστewς, 2001

4. Αυξήθηκε η αυτοπεποίθηση και το ηθικό των στρατευμάτων του με την γρήγορη και σχετικά εύκολη νίκη τους επί των περσικών δυνάμεων.

5. Η πρωτοβουλία πέρασε στην πλευρά των ελληνικών δυνάμεων και διευρύνθηκε ο χώρος στον οποίο μπορούσαν να κινούνται με σχετική ασφάλεια.

6. Ενισχύθηκε η συνοχή μεταξύ του Αλεξάνδρου και των ελληνικών πόλεων της Κορινθιακής Συμμαχίας, αφού όσοι ανέμεναν συντριβή και εκδίωξη των μακεδονικών δυνάμεων από τους Πέρσες, ακόμη και φυσική έκλειψη του Αλεξάνδρου, διαψεύστηκαν και η θέση του Μακεδόνα βασιλιά ισχυροποιήθηκε ακόμη περισσότερο.

Σε πολιτικό επίπεδο, ο Αλέξανδρος μετά την μάχη του Γρανικού προέβη για πρώτη φορά σε μια ενέργεια που έμελλε να χαρακτηρίσει όλη του την πολιτική στην συνέχεια: διεκήρυξε εμπράκτως την απόφασή του να κερδίσει τον πόλεμο μέσω της συμφιλίωσης με το κατακτημένο στοιχείο. Όπως το θέτει ο Fuller, «ο στρατιωτικός του σκοπός ήταν να ηττηθούν τα περσικά στρατεύματα, αλλά ο πολιτικός του σκοπός ήταν να κερδίσει τους πληθυσμούς της περσικής αυτοκρατορίας και ιδιαιτέρως τους Πέρσες»³⁶. Στην θέση του Πέρση Αρσίτη, σατράπη της Ελλησπόντιας Φρυγίας έβαλε τον Μακεδόνα στρατηγό Κάλα, αποδίδοντας του τον τίτλο του σατράπη³⁷, δείχνοντας έτσι στο τοπικό στοιχείο ότι δεν ήταν διατεθειμένος να αλλάξει τα τοπικά και πατροπαράδοτα συστήματα τοπικής διακυβέρνησης. Ανάμεσα σ' αυτά που φρόντισε να μείνουν ακριβώς ίδια όπως και πριν, ήταν και οι φόροι που κατεβάλλοντο προς τους Πέρσες, τους οποίους τώρα συγκέντρωνε ο Κάλας.

2.4 Η μάχη της Ισσού

Η μάχη της Ισσού, η οποία έλαβε χώρα τον Οκτώβριο ή Νοέμβριο του 333 π.Χ. και η επακολουθήσασα συντριπτική νίκη του Αλεξάνδρου, αποτελεί σταθμό για την εκστρατεία του.

---

³⁶ JFC FULLER, *The Generalship of Alexander the Great*, σ. 286, Wordsworth Editions, 1998

³⁷ J.G. DROYSEN, *Ιστορία του Μ. Αλεξάνδρου Ι*, σ. 203, εκδ. Τραπέζης Πίστewς, 2001

Στην μάχη της Ισσοῦ ο Δαρείος, εφ' όσον από τις πηγές δεν προκύπτει ξεκάθαρη πληροφορία, συγκρούσθηκε με τον στρατό του Αλεξάνδρου και καταστράφηκε μεγάλο μέρος των στρατιωτικών δυνάμεων της Περσικής Αυτοκρατορίας, δυσκολεύοντας ακόμη περισσότερο το μέλλον του, ο οποίος πλέον -είτε πράγματι εγκατέλειψε το πεδίο της μάχης νωρίς, δειλιάζοντας όπως τον θέλουν οι Αρριανός και Πλούταρχος, είτε έμεινε και πολέμησε μέχρις ότου δεν υπήρχε πλέον ελπίδα όπως τον θέλει ο Bosworth- είχε συνειδητοποιήσει, την διαμόρφωση της νέας κατάστασης.

Αυτό που έκανε λίγο αργότερα, κατά την διάρκεια της πολιορκίας της Τύρου (Φεβ.-Αυγ.332 π.Χ.), ήταν να διαπραγματευθεί με τον Αλέξανδρο με την μορφή ανταλλαγής επιστολών. Αυτή η αλληλογραφία είναι σημαντικότερη από πολιτικής πλευράς γιατί μέσα από τις απαντήσεις του Αλεξάνδρου φαίνονται οι στόχοι του για την συνέχεια. Στην πρώτη επιστολή του Δαρείου, όπου εκτός της παράκλησης να του επιστραφούν η μητέρα του και η σύζυγος του, οι οποίες είχαν συλληφθεί αιχμάλωτες στο περσικό στρατόπεδο μετά την μάχη, προσφέρεται κάποιος συμβιβασμός με τη μορφή καταβολής οικονομικών ανταλλαγμάτων και εδαφικών παραχωρήσεων, η απάντηση του Αλεξάνδρου έμενε απόλυτα μέσα στα πλαίσια των επίσημων διακηρυγμένων σκοπών της ελληνικής εκστρατείας. Δηλαδή ο Αλέξανδρος υπενθύμιζε στον Δαρείο τις απρόκλητες και άδικες επιθέσεις του Ξέρξη, όπως και κάποια φημολογούμενα σχέδια του Δαρείου να δολοφονήσει τον Φίλιππο και έτσι εμφανιζόταν απολύτως νομιμοποιημένος να πολεμά εναντίον των Περσών.

Στην δεύτερη και σημαντικότερη επιστολή³⁸ ο Δαρείος, εκτός όλων των άλλων, πρόσφερε στον Αλέξανδρο την διαίρεση του βασιλείου με όριο τον Ευφράτη ποταμό, υποσχόμενος παράλληλα φιλία, συμμαχία και σύναψη δυναστικών δεσμών μεταξύ της δυναστείας των Αχαιμενιδών και των Τημενιδών, προσφέροντας μια από τις κόρες του, ως σύζυγο του Αλεξάνδρου. Η απάντηση του Αλεξάνδρου φανέρωσε μια διαφορετική, πολύ ευρύτερη από την προηγούμενη προοπτική. Ο Αλέξανδρος αμφισβήτησε ευθέως την νομιμότητα του Μεγάλου Βασιλέως στον Περσικό θρόνο, υπενθυμίζοντας του τα σκοτεινά

---

³⁸ ΑΡΡΙΑΝΟΣ , Αλεξάνδρου Ανάβασις , ΙΙ. 14.4-9

παρασκήνια της ενθρόνισης του και απέρριψε τις προτάσεις του Δαρείου περί συνδιαχείρισης του διεθνούς συστήματος, αυτοχαρακτηριζόμενος Βασιλιάς της Ασίας, δηλαδή του Περσικού Βασιλείου. Μάλιστα προτρέπει τον Δαρείο, αν θέλει να διεκδικήσει αυτόν τον τίτλο να πολεμήσει εναντίον του για να τον αποκτήσει.

Εδώ πλέον γίνεται ολοφάνερο ότι, ο Αλέξανδρος έχει εγκαταλείψει τους παλαιούς και περιορισμένους πολιτικούς και στρατηγικούς στόχους -αυτούς που έθεσε ο Φίλιππος- με τους οποίους πέρασε τον Ελλήσποντο και κατέκτησε την Μ. Ασία, απελευθερώνοντας τις ελληνικές πόλεις της, ως εντολοδόχος του Κοινού των Ελλήνων και των αποφάσεων της Κορινθιακής Συμμαχίας και πλέον διεκδικεί, όχι απλώς κάποιο τμήμα της περσικής αυτοκρατορίας ως κατακτητής, αλλά το σύνολο της ως συνεχιστής των αυτοκρατόρων της.

Ένα ερώτημα που προκύπτει εύλογα είναι το πότε διαμόρφωσε αυτές τις απόψεις ο Αλέξανδρος, πριν ή μετά την μάχη της Ισσού. Αυτό δεν είναι εύκολο να απαντηθεί με απόλυτο τρόπο, το γεγονός όμως ότι στην μάχη αυτή κατατρόπωσε τα στρατεύματα του Μεγάλου Βασιλέως και έτρεψε τον ίδιο σε άτακτη φυγή θα μπορούσε να κατευθύνει προς την άποψη ότι τότε ξεκαθάρισε μέσα του το ότι του άξιζε όλη η εξουσία και τίποτε λιγότερο.

Η νίκη του Αλεξάνδρου στην Ισσό άνοιξε διάπλατα την κατεύθυνση προς την Φοινίκη και την Αίγυπτο, την οποία ακολούθησε ο Αλέξανδρος θέτοντας υπό τον έλεγχο του ολόκληρη την ακτή της Αν. Μεσογείου.

Έτσι λοιπόν σχηματικά θα μπορούσαμε να πούμε ότι μετά την μάχη του Γρανικού ο Αλέξανδρος ισχυροποίησε σημαντικά την θέση του στον Ελληνικό χώρο ενώ μετά την μάχη της Ισσού απεγκλωβίστηκε από τους στενούς πολιτικά στόχους της εντολής του Κοινού των Ελλήνων και στράφηκε σε ευρύτερους που περιελάμβαναν την ολοκληρωτική κατάκτηση του Περσικού κράτους, υπό την έννοια που αναλύθηκε παραπάνω. Οι βλέψεις του για κοσμοκρατορία και παγκόσμιο κράτος θα μας απασχολήσουν αργότερα.

2.5 Η μάχη των Γαυγαμήλων

Τον Απρίλιο του 331 π.Χ. ο Αλέξανδρος αναχώρησε από την Αίγυπτο και διασχίζοντας την Φοινίκη και τη Συρία κατευθύνθηκε προς το κέντρο του

περσικού βασιλείου, αφού κατέστειλε κάποιες επαναστατικές κινήσεις και προέβη σε ορισμένες διοικητικές αλλαγές.

Ο Πέρσης βασιλιάς, μετά την ήττα του στην Ισσό και την απόρριψη των προτάσεών του από τον Αλέξανδρο, είχε αρχίσει να συγκεντρώνει, για μια φορά ακόμη, στρατό στην Βαβυλώνα για να αντιμετωπίσει τους Μακεδόνες.

Εν τω μεταξύ, ο Αλέξανδρος με τον στρατό του πέρασε τον Ευφράτη και κινήθηκε προς την πόλη Κάρραι (σημερινή Altibasan, στην νοτιοανατολική Τουρκία, κοντά στα σύνορα με την Συρία) και το καλοκαίρι του 331 π.Χ. έφθασε στις όχθες του Τίγρη ποταμού χωρίς να συναντήσει τον Δαρείο.

Ο Αλέξανδρος αποφάσισε να διαβεί τον Τίγρη και να κατευθυνθεί ανατολικά προκειμένου να λάβει επαφή με τον εχθρό. Προπορευόμενοι ανιχνευτές του συνέλαβαν Πέρσες στρατιώτες, οι οποίοι απεκάλυψαν ότι ο Δαρείος είχε στρατοπεδεύσει στην πεδιάδα των Γαυγαμήλων βορειοδυτικά των Αρβήλων με ισχυρό και πολύ στρατό.

Τα περσικά στρατεύματα ανήρχοντο σε δεκάδες χιλιάδες πεζούς και ιππείς, τους οποίους σύγχρονοι μελετητές υπολογίζουν σε 300.000 άνδρες.

Ο Αλέξανδρος είχε συγκεντρώσει 7.000 ιππείς και 40.000 πεζούς, αριθμός φανερά κατώτερος του Δαρείου, ακόμη και με χαμηλές εκτιμήσεις για τον στρατό του δευτέρου³⁹.

Το πρωί της 1ης Οκτωβρίου 331 π.Χ., ο στρατός του Αλεξάνδρου άρχισε να πλησιάζει γοργά τον περσικό καλύπτοντας σιγά-σιγά την απόσταση των 5,5 περίπου χιλιομέτρων που τους χώριζε. Και εδώ δεν θα αναφερθούμε στην τακτική που εφαρμόστηκε από τις δύο πλευρές καθώς αυτό που ενδιαφέρει την παρούσα μελέτη είναι οι συνέπειες σε στρατηγικό επίπεδο, που για ακόμη μια φορά ήταν η ήττα των αυτοκρατορικών στρατευμάτων και η εγκατάλειψη του πεδίου της μάχης από τον Δαρείο. Ο Πέρσης δεν μπορούσε να συγκριθεί με τον Αλέξανδρο ούτε στην στρατιωτική ευφυΐα ούτε στην ανδρεία. Ο Δαρείος είχε

---

³⁹ JFC FULLER , The Generalship of Alexander the Great , σ. 164-165, Wordsworth Editions, 1998

πράξει "πολύ λίγα και πολύ αργά"⁴⁰ για να έχει ελπίδες να νικήσει τον Αλέξανδρο και τον στρατό του.

Οι συνολικές απώλειες του Δαρείου ήταν βαριές και πρέπει να άγγιζαν τις 100.000 άνδρες, ενώ αντιθέτως ο στρατός του Αλεξάνδρου δεν πρέπει να έχασε παρά μερικές χιλιάδες. Η αξία της μάχης των Γαυγαμήλων, η οποία συγκεντρώνει όλα τα χαρακτηριστικά αυτού που ο Clausewitz ορίζει ως αποφασιστική μάχη⁴¹, στο επίπεδο της στρατιωτικής στρατηγικής είναι τεράστια για την πορεία των γεγονότων. Δεν υπήρχε πλέον περσικός στρατός ικανός να αντιπαρατεθεί στις ελληνικές δυνάμεις οι οποίες μέσα σε διάστημα τεσσάρων ετών είχαν βρει, είχαν αντιμετωπίσει και ουσιαστικά είχαν εκμηδενίσει τα αντίπαλα στρατεύματα σε τρεις κύριες μάχες με αποκορύφωμα την τελευταία. Η μάχη αυτή θεωρείται μια από τις σημαντικότερες της παγκόσμιας Ιστορίας, διότι άνοιξε τελεσίδικα και οριστικά στον Αλέξανδρο τις πύλες της περσικής αυτοκρατορίας. Ο δρόμος πλέον προς τις πρωτεύουσες και την καρδιά της περσικής αυτοκρατορίας ήταν ανοικτός και ο Αλέξανδρος ανακηρύχθηκε στο πεδίο της μάχης Βασιλεύς της Περσίας και λίγο αργότερα σε μεγαλειώδη τελετή στα Άρβηλα Βασιλεύς της Ασίας⁴².

---

⁴⁰ N.G.L. HAMMOND , Alexander the Great-King, Commander and Statesman , σ.120, Bristol Classics Press, 1994

⁴¹ CLAUSEWITZ , Περί του Πολέμου, σ. 246, εκδ. Βάνιας , 1999

⁴² N.G.L. HAMMOND , Alexander the Great-King, Commander and Statesman, σ.150, Bristol Classics Press, 1994

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 3

Σταθεροποίηση της Αυτοκρατορίας

3.1 Κατάλυση Περσικού Κράτους–Θάνατος Μ. Αλεξάνδρου

Το Μάιο του 330 π.Χ. ο Αλέξανδρος συνέχισε την επίθεση του κατά των δυνάμεων του Δαρείου που ευρίσκοντο στις βορειοανατολικές επαρχίες, στην περιοχή της παλαιάς μηδικής πρωτεύουσας των Εκβατών. Από τα Εκβάτανα ο Αλέξανδρος κηρύσσει και επίσημα το τέλος της εκστρατείας αντιποίνων που ούτως ή άλλως ο ίδιος είχε ξεπεράσει προ πολλού και απολύει τα συμμαχικά ελληνικά στρατεύματα αφού τους κατέβαλε αμοιβές για την συμμετοχή τους στον μέχρι τότε αγώνα⁴³. Λίγο αργότερα μαθαίνει από αυτόμολους του στρατού του Δαρείου ότι οι τρεις σατράπες σύμμαχοι του Δαρείου, ο Ναβαρζάνης, ο Βήσσος και ο Βαρσαέντης είχαν συλλάβει τον Δαρείο και τον είχαν εκθρονίσει⁴⁴. Τελικώς τον Ιούλιο του 330 π.Χ. και ενώ ο Αλέξανδρος κατεδίωκε με επίλεκτες ταχυκίνητες ιππικές δυνάμεις τους καταχραστές της περσικής εξουσίας ο Δαρείος δολοφονήθηκε από τους προαναφερθέντες με ηθική αυτουργία του Βήσσου.

Από αυτήν την στιγμή και πέρα ο Δαρείος δεν ήταν πλέον ο αντίπαλος αλλά ο προκάτοχος και η θέση του Αλεξάνδρου στο περσικό βασίλειο ξεκαθάρισε απολύτως, ήταν ο διάδοχος των Αχαιμενιδών. Απαίτησε φόρο τιμής στον προκάτοχο του διοργανώνοντας περίλαμπρη ταφή σύμφωνα με τα περσικά

⁴³ J.G. DROYSEN, Ιστορία του Μ. Αλεξάνδρου Ι, σ. 399, εκδ. Τραπέζης Πίστewς, 2001

⁴⁴ N.G.L. HAMMOND, Alexander the Great-King, Commander and Statesman , σ. 171-172, Bristol Classics Press, 1994

έθιμα στον χώρο ταφής των Περσών βασιλέων, στην Περσέπολη⁴⁵ και γίνεται με αυτό τον τρόπο η αποδοχή εκ μέρους του Αλεξάνδρου του νέου του ρόλου και επίσημα πλέον, προκαθορίζοντας εν πολλοίς και τις επόμενες ενέργειες του. Ως συνεχιστής του περσικού βασιλικού οίκου έπρεπε να βρει και να τιμωρήσει τους ενόχους και παράλληλα να επαναπιστοποιήσει την βασιλική εξουσία μέχρι τις εσχατιές της αυτοκρατορίας.

Αυτό τελικά φάνηκε και το δυσκολότερο σημείο της μέχρι τότε εκστρατείας του. Γεωγραφικοί και γεωφυσικοί λόγοι έφεραν τον Αλέξανδρο μπροστά σε δυσεπίλυτα και απρόβλεπτα προβλήματα: εξαιρετικά ορεινές και αδιάβατες περιοχές, έρημοι και πρωτόγονες ανυπότακτες φυλές που ζούσαν στις παρυφές της αυτοκρατορίας και ουσιαστικά δεν είχαν ποτέ κατακτηθεί. Μετά τα Εκβάτανα ο Αλέξανδρος διέσχισε το Ιράν, το Αφγανιστάν και έφθασε τελικά στο Ινδοκούς και την Βακτρία πολεμώντας συνεχώς με τοπικές άγριες και πολεμοχαρείς φυλές, σε ένα είδος νέου πολέμου που είχε έντονα τα στοιχεία του ανταρτοπολέμου⁴⁶. Τελικώς ο Βήσσοσ, που εν τω μεταξύ είχε ανακηρυχθεί βασιλιάς συνελήφθη και τιμωρήθηκε παραδειγματικά, αλλά αυτό όπως αποδείχθηκε από την κατάσταση ήταν το μικρότερο πρόβλημα. Ο ανταρτοπόλεμος, ιδιαίτερος στην Σογδιανή ήταν εξαιρετικά δύσκολο να καταβληθεί και διήρκεσε δεκαοκτώ μήνες, συγκεκριμένα μέχρι το 328 π.Χ.

Κατά την διάρκεια αυτού του σχεδόν διετούς αγώνα, φάνηκε και η ευελιξία του μακεδονικού στρατεύματος το οποίο προσαρμόσθηκε στο νέο είδος αγώνος ταχύτατα⁴⁷. Η διοίκηση αποκεντρώθηκε σε χαμηλότερα κλιμάκια, ο στρατός δεν επιχειρούσε πλέον σε μεγάλα, δύσκαμπτα τμήματα όπως στο παρελθόν, αλλά σε μικρές αυτόνομες και ταχικίνητες ομάδες ιππικού και πεζικού και έτσι εξασφαλίσθηκε η διαρκής του παρουσία σε πολλά μέρη ταυτοχρόνως. Τελικώς η επιτυχία ήρθε και τα βορειοανατολικά σύνορα της αυτοκρατορίας σταθεροποιήθηκαν στον ποταμό Ιαξάρτη.

⁴⁵ APPIANOS , Αλεξάνδρου Ανάβασις , III.22.5

⁴⁶ Κ. ΚΟΛΙΟΠΟΥΛΟΣ , Θεωρία Ανταρτοπολέμου , Έρευνα ΙΔΙΣ, Working Paper Series # 9, 2000

⁴⁷ JFC FULLER , The Generalship of Alexander the Great , σ. 117, Wordsworth Editions ,1998

Εκτός όμως από το στρατιωτικό σκέλος των επιχειρήσεων, μεγάλη σημασία αν όχι μεγαλύτερη έχει και το πολιτικό σκέλος αυτής της περιόδου, σε συνδυασμό με μια σειρά εσωτερικών προβλημάτων που παρουσιάστηκαν στο μακεδονικό στρατόπεδο και έχουν μεγάλη σημασία για την εσωτερική νομιμοποίηση του πολέμου μέχρι εκείνη την στιγμή και από εκεί και πέρα.

Κατ' αρχήν ο Αλέξανδρος λόγω της φύσεως των εδαφών και των λαών που περιήρχοντο στην εξουσία του, κατά μήκος της πορείας που ακολούθησε μέχρι τον Ιαξάρτη ίδρυσε πολλές πόλεις που χρησίμευαν ως ενδιάμεσοι σταθμοί επικοινωνιών και προκεχωρημένες βάσεις επιχειρήσεων. Τέτοιες ήταν, η Αλεξάνδρεια εν Αρείοις (σημερινή Heart), η Αλεξάνδρεια εν Αραχωσειοίς (σημερινή Kandahar), η Αλεξάνδρεια υπό τον Καύκασον στη βόρειο περιοχή του Ινδικού Καυκάσου και τέλος η Αλεξάνδρεια η Εσχάτη (σημερινή Leninabad). Κατά την διάρκεια του τριετούς σχεδόν αγώνα από τότε που εγκατέλειψε την Περσέπολη και άρχισε την καταδίωξη του Δαρείου και σε συνδυασμό με τις συνθήκες του αγώνα στις βορειοανατολικές επαρχίες του περσικού κράτους, κατέστη απολύτως σαφές στον Αλέξανδρο ότι η συνεννόηση με τις τοπικές ελίτ ήταν ο μοναδικός και πλέον πρόσφορος τρόπος διακυβέρνησης. Μάλιστα ο ίδιος φρόντισε να το επισημοποιήσει νυμφευόμενος την Ρωξάνη, κόρη του ηγεμόνος της Σογδιανής Οξυάρτη, επιτελώντας έτσι μία πολιτική πράξη υψίστης σημασίας, που είχε ως σκοπό την ικανοποίηση του ντόπιου εθνικισμού, αλλά και αποτελούσε έμπρακτη εκδήλωση του οράματος του Αλεξάνδρου για τη συγχώνευση των λαών.

Ο Αλέξανδρος αντιλαμβανόμενος το πρόβλημα διοίκησης του νέου κράτους το οποίο είχε στην κατοχή του πλέον ήταν έτοιμος να δει τον εαυτό του ως διάδοχο του Δαρείου και συνεχιστή της δυναστείας των Αχαιμενιδών, αντιλαμβανόμενος και εφαρμόζοντας στην πράξη ότι δεν μπορούσε να είναι μόνον βασιλέας της Μακεδονίας. Έτσι λοιπόν υιοθέτησε περσικά έθιμα, πήρε για γυναίκα του την Ρωξάνη, στελέχωσε την διοίκηση αλλά και το στράτευμα με αλλοδαπούς και προσπάθησε με αυτόν τον τρόπο να κερδίσει την αναγνώριση από τους κατακτημένους λαούς⁴⁸. Από την άλλη μεριά οι Μακεδόνες του, που

---

⁴⁸ ΠΛΟΥΤΑΡΧΟΣ , 47.5

ξεκίνησαν δέκα χρόνια πριν με την αίσθηση του πολέμου εναντίον του προαιώνιου επικίνδυνου εχθρού, αντιδρούσαν όταν έβλεπαν αυτόν τον ηττημένο εχθρό να παραμένει στη θέση του, να απολαμβάνει τις ίδιες αν όχι μεγαλύτερες εξουσίες και να εν τέλει την απεριόριστη εμπιστοσύνη του ίδιου τους του ηγέτη, ο οποίος επιπλέον υιοθετούσε τα ήθη και έθιμα του κατακτημένου αποποιοούμενος εν πολλοίς τα πατροπαράδοτα μακεδονικά. Αλλά όχι μόνο αυτό, ήθελε και να τα επιβάλλει στους Μακεδόνες. Παρ' όλα αυτά ο Αλέξανδρος εξακολουθούσε να εμπνέει και να συνεγείρει τον στρατό του διατηρώντας τον έλεγχο έστω και με τα προβλήματα. Τα όρια της αντοχής των μακεδονικών στρατευμάτων ήταν όμως κοντά και φάνηκαν μετά το τέλος της επόμενης μικρής εκστρατείας του Αλεξάνδρου στις Ινδίες και την κατανίκηση του τοπικού βασιλέως Πύρου.

Την άνοιξη του 323 π.Χ. επιστρέφοντας ο Αλέξανδρος, εισέρχεται θριαμβευτικά στη Βαβυλώνα, όπου ασχολείται με την προετοιμασία της επόμενης εκστρατείας που θα ήταν εναντίον της Αραβίας⁴⁹. Εκεί ο Αλέξανδρος προσβλήθηκε μάλλον από τροπική ελονοσία και τον Ιούνιο του 323 π.Χ.⁵⁰ πέθανε σε ηλικία μόλις 32 ετών.

Ο θάνατος του Αλεξάνδρου σηματοδότησε ουσιαστικά και την αρχή του τέλους της ύπαρξης αυτού του τεράστιου κράτους που απετέλεσε την αυτοκρατορία του, αλλά το σημαντικότερο απετέλεσε την αρχή του τέλους της πρώτης απόπειρας δημιουργίας και διακυβέρνησης μιας παγκόσμιας πολιτικής οντότητας, αποτελούμενης από πληθώρα διαφορετικών λαών και φυλών, μέσω της σύγκρασης των πολιτισμών και της ομογενοποίησης των κοινωνιών. Αυτό ήταν δύσκολο και για τις δυο πλευρές. Οι νικητές Έλληνες έπρεπε να μάθουν να ζουν έξω από τα πρότυπα και στερεότυπα αυτών που πρέσβευε ο ελληνικός πολιτισμός, που διαχώριζε τους ανθρώπους σε βαρβάρους και μη, κάτι άλλωστε που διδάχθηκε και ο ίδιος ο Αλέξανδρος από τον Αριστοτέλη. Από την άλλη πλευρά οι ηττημένοι Πέρσες αλλά και οι υπόλοιποι λαοί της κατακτημένης αυτοκρατορίας, έπρεπε να εκτιμήσουν το νέο μοντέλο διακυβέρνησης και να

---

⁴⁹ A. B. BOSWORTH , Κατακτήσεις και Αυτοκρατορία του Μ. Αλεξάνδρου, σ. 284, εκδ. Οδυσσέας, 1998

⁵⁰ APPIANΟΣ , Αλεξάνδρου Ανάβασις , VII.25.1

αποφασίσουν αν η τάξη και δικαιοσύνη που προσέφερε ο Αλέξανδρος μέσα στην αυτοκρατορία του, ήταν αρκετές ώστε να τους αποτρέπουν από την επιθυμία να εγκαθιδρύσουν την δική τους τάξη και ελευθερία, επαναστατώντας και διεκδικώντας την ελευθερία τους.

Σε κάθε περίπτωση πάντως, είτε επρόκειτο για προσπάθεια εγκαθίδρυσης παγκόσμιου κράτους είτε όχι, μιας και περί αυτού μόνο αξιολόγηση και εκτίμηση περί των προθέσεων του Αλεξάνδρου μπορεί να γίνει σε επίπεδο μεταγενέστερων αναλύσεων, η ολοκλήρωση της επέκτασης στην ανατολή ήταν μία μείζων αλλαγή που έγινε στο διεθνές σύστημα της εποχής, εφ' όσον η μεγάλη δύναμη που υπήρχε στην αρχή της εκστρατείας είχε πάψει να υπάρχει πλέον και την θέση της, μέσω ενός στην ουσία ηγεμονικού πολέμου, είχε καταλάβει, η δύναμη που είχε αμφισβητήσει το status-quo⁵¹. Προεκτείνοντας μάλιστα την σκέψη αυτή και δεδομένου ότι μετά την κατάρρευση του Περσικού κράτους δεν υπήρχε πλέον δύναμη που να μπορούσε να εξισοροπήσει με όρους ισχύος στην αυτοκρατορία του Μ. Αλεξάνδρου μπορεί με ασφάλεια να διατυπωθεί ο ισχυρισμός ότι ανεξαρτήτως της βούλησης ή όχι του Αλεξάνδρου είχαμε de facto εγκαθίδρυση παγκόσμιου κράτους⁵².

3.2 Διακυβέρνηση της νέας αυτοκρατορίας

Την εφαρμογή της παραπάνω επιλεγείσας πολιτικής προσέγγισης της περσικής ελίτ ο Αλέξανδρος την πραγματοποίησε με το μήνυμα προς τους σατράπες ότι δεν ήταν απαραίτητο να ακολουθήσουν την πορεία του Δαρείου, ο νέος ηγεμόνας ήταν διατεθειμένος να συνεργασθεί μαζί τους, διατηρώντας τους στις θέσεις τους και στα προνόμια τους. Η ελληνική πολιτική νοοτροπία που είχε διδαχθεί ο Αλέξανδρος από τον δάσκαλο του τον Αριστοτέλη που χώριζε τους ανθρώπους σε βάρβαρους και μη, δεν είχε βρει πρόσφορο έδαφος να αναπτυχθεί στην πολιτική σκέψη του, αντιθέτως μάλιστα ο ίδιος στο ιερό του Άμμωνος στην Αίγυπτο είχε διακηρύξει την πίστη του ότι όλοι οι άνθρωποι είναι ίσοι και μπορούν να ζήσουν μαζί. Έτσι λοιπόν δεν δίστασε να προσφέρει στον

⁵¹ R. GILPIN , *War and Change in World Politics*, σσ. 209-210, εκδ. Cambridge University Press, 1981

⁵² H. BULL , *Η Άναρχη Κοινωνία* , σ. 164 , εκδ. Ποιότητα , 2001

Μαζαίο, τον πρώην σατράπη της Συρίας και διοικητή της δεξιάς πτέρυγας των αυτοκρατορικών στρατευμάτων του Δαρείου στα Γαυγάμηλα , την σατραπεία της Βαβυλώνας.

Αυτή ήταν μια πρωτόγνωρη πολιτική συμπεριφορά για τα δεδομένα της εποχής, καθώς δεν επρόκειτο για δωροδοκία κάτι που ήταν συνηθισμένο ιδιαίτερος από τους Πέρσες βασιλείς, αλλά για απόπειρα συνδιαχείρισης της εξουσίας μεταξύ του νικητή και αυτών που μόλις είχαν ηττηθεί στο πεδίο της μάχης, με αντάλλαγμα την αναγνώριση του ηγετικού ρόλου του δεύτερου.

Η πολιτική αυτή χαρακτηρίζει όλη την μετέπειτα πορεία του Αλεξάνδρου και σε κάθε νέα επαρχία του περσικού κράτους που εισέρχεται όσοι σατράπες δεν αντιστέκονται, παραμένουν στη θέση τους και δεν αντικαθίστανται από Μακεδόνες ή άλλους Έλληνες: η πολιτικές διακηρύξεις για απελευθέρωση έχουν αντικατασταθεί με αυτές που μιλούν για συνεργασία και λίγο αργότερα για συναδέλφωση των λαών. Το στρατηγικό αποτέλεσμα αυτής της πολιτικής του Αλεξάνδρου ήταν να παραμείνει το ούτως ή άλλως μικρό στράτευμα του ανέπαφο και προσανατολισμένο αποκλειστικά σε στρατιωτικές επιχειρήσεις και όχι σε επιχειρήσεις διατήρησης της τάξης στο εσωτερικό.

Ένα άλλο κομβικό σημείο που δεν πρέπει να διαφύγει της προσοχής είναι το γεγονός ότι μετά τον θάνατο του Δαρείου άλλαξε ο χαρακτήρας της πολιτικής του Αλέξανδρου⁵³. Μέχρι τότε μιλούσε και έπραττε σύμφωνα με τις νέες του διακηρύξεις περί συνεργασίας και προσχώρησης των σατραπών στην νέα πολιτική κατάσταση που διεμορφώνετο, αλλά με τον θάνατο του Δαρείου προέκυψε ένα κενό το οποίο δεν μπορούσε να αναπληρωθεί παρά μόνον από αυτόν. Έπρεπε δηλαδή να αντικαταστήσει στα μάτια των υπηκόων του τον Δαρείο αν ήθελε να κυβερνήσει την αυτοκρατορία με όσο το δυνατόν λιγότερα προβλήματα. Προφανώς αυτό δεν μπορούσε να γίνει εάν και ο ίδιος δεν προσχωρούσε σε περσικά ήθη και έθιμα, σε περσικές πολιτικές και βασιλικές πρακτικές. Δεν ήταν ζήτημα επιλογής, ήταν μονόδρομος πολιτικής πρακτικής να γίνει κάτι τέτοιο, εφ' όσον ο πολιτικός σκοπός δεν ήταν η απλή κατανίκηση του αντιπάλου, αλλά η δημιουργία και διατήρηση μιας νέας αυτοκρατορίας που θα

---

⁵³ JFC FULLER , The Generalship of Alexander the Great , σ. 272, Wordsworth Editions ,1998

συμπεριλάμβανε τα εδάφη και τους πληθυσμούς αυτών των εδαφών οι οποίοι ήσαν μακράν πολυπληθέστεροι όχι μόνον από τον πληθυσμό του μακεδονικού κράτους αλλά και του ευρύτερου ελληνισμού γενικότερα και άρα λοιπόν κάθε σκέψη για αφομοίωση σε βάθος χρόνου έπρεπε να θεωρείται αποτρεπτική και παράλογη.

Οι αντιλήψεις αυτές και η πρακτική τους εφαρμογή σε συνδυασμό με τις αντιδράσεις των υψηλόβαθμων συνεργατών του που δεν μπορούσαν να κατανοήσουν το πρόβλημα πολιτικής διαχείρισης της νέας αυτοκρατορίας -ίσως και να μην την ήθελαν άλλωστε- οδήγησαν στις εκκαθαρίσεις αρκετών από αυτούς μεταξύ των οποίων οι Φιλώτας, Παρμενίων, Κλείτος και Καλλισθένης. Στο πλαίσιο αυτών των αντιλήψεων ο Αλέξανδρος άρχισε την σταδιακή επάνδρωση του στρατού και με στρατιώτες περσικής καταγωγής οι οποίοι είχαν εκπαιδευθεί προηγουμένως κατάλληλα στον μακεδονικό τρόπο πολέμου, τους λεγόμενους «Επιγόνους»⁵⁴. Οι σημαντικότερες όμως απόπειρες προώθησης της πολιτικής του φιλοσοφίας έγιναν μέσω της ίδρυσης των νέων πόλεων στα εδάφη που κατελάμβανε και της οικονομικής και νομισματικής πολιτικής που εγκαινίασε.

Σε ότι αφορά τις νέες πόλεις αυτές εποικίζοντο με μεικτούς πληθυσμούς ντόπιων και βετεράνων ελληνικής καταγωγής από τον στρατό του και λειτουργούσαν διττά: αφ' ενός αποτελούσαν τόπους ανάπτυξης εμπορικών και οικονομικών δραστηριοτήτων και αφ' ετέρου ήσαν τόποι συγχώνευσης κουλτούρας, πολιτισμών και ιδεών.

---

⁵⁴ A. B. BOSWORTH , Κατακτήσεις και Αυτοκρατορία του Μ. Αλεξάνδρου, σ. 452, εκδ. Οδυσσέας, 1998

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 4

Στρατηγική-Πολιτική

Μ. Αλεξάνδρου

4.1 Γενικά

Ένα ζήτημα που πρέπει να ξεκαθαρισθεί, πριν προχωρήσουμε στην επιμέρους ανάλυση των διαστάσεων της υψηλής στρατηγικής του Αλεξάνδρου, είναι αυτό που αφορά τους σκοπούς του πολέμου που ανελήφθη εκ μέρους της ελληνικής πλευράς εναντίον της περσικής αυτοκρατορίας.

Με βάση αυτή την διακηρυγμένη αρχή, για τιμωρία των Περσών, επιδιώχθηκε και επιτεύχθηκε η ενότητα των ελληνικών πόλεων υπό μακεδονική ηγεμονία με τη Κορινθιακή Συμμαχία. Όλα αυτά όπως είδαμε προς στιγμήν αμφισβητήθηκαν αλλά στη συνέχεια επαναεπιβεβαιώθηκαν με την άνοδο του Αλεξάνδρου στον θρόνο. Η εκδίκηση εξακολουθούσε να παραμένει η κυρίαρχη αιτιολογία του πολέμου και ο Μακεδόνας βασιλέας ο εντολοδόχος για την εκτέλεση της κοινής απόφασης. Φυσικά δεν ήταν ούτε ο πρώτος ούτε ο τελευταίος που χρησιμοποιούσε την εξωτερική επέκταση ως μοχλό εσωτερικής νομιμοποίησης στο εσωτερικό του κράτους του, αλλά και στην νεοπαγή ελληνική συμμαχία. Υπό αυτή την έννοια λοιπόν μπορούμε να μιλάμε για ιδεολογική σύγκρουση: ο αντίπαλος εκπροσωπεί το κακό το οποίο πρέπει να καταστραφεί προκειμένου να υπερισχύσει το καλό το οποίο εκπροσωπείται από την ημέτερη πλευρά. Όπως αναφέρει ο Fuller, δεν είναι δυνατόν να υπάρξει ειρήνη πριν ο

έναν από τους δύο αντιπάλους καταστραφεί εντελώς⁵⁵. Όμως αυτό από μόνο του δεν είναι αρκετό για να υποστηρίξει κανείς ότι ο Αλέξανδρος είχε εξ αρχής ως αντικειμενικό πολιτικό σκοπό να καταλάβει ολόκληρη την περσική αυτοκρατορία. Άλλωστε ακόμη και μετά την μάχη της Ισσοῦ και τις επιστολές του Δαρείου για μοίρασμα του Περσικού βασιλείου, η προτροπή του γηραιού Παρμενίωνος, πιστού και εξ απορρήτων συμβούλου του Φιλίππου, να δεχθεί την πρόταση και να περατώσει την εκστρατεία, είναι ενδεικτική των αρχικών σκοπών, του πολέμου. Η ιδέα για πλήρη κατάλυση της περσικής αυτοκρατορίας πρέπει να διαμορφώθηκε σταδιακά στη σκέψη του Αλεξάνδρου, μαζί με την ολοένα εντεινόμενη προσπάθεια του να βρει και να καταστρέψει τις δυνάμεις του αντιπάλου, πράγμα το οποίο τον οδήγησε τελικά στην επιτυχημένη πορεία του στα βάθη της Περσίας.

4.2 Στρατιωτική Στρατηγική Αλεξάνδρου

Στον τομέα του στρατηγικού στρατιωτικού σχεδιασμού, κατ' αρχήν ο Αλέξανδρος φρόντισε για την δημιουργία μιας κύριας ασφαλούς βάσης μετόπισθεν την οποία διηύρηνε όσο ήταν απαραίτητο με τις αρχικές του εκστρατείες στην Βαλκανική. Αυτές οι εκστρατείες πέτυχαν τον στρατηγικό στόχο της δημιουργίας ασφαλών και σταθερών βορείων και δυτικών συνόρων, απ' όπου πλην των άλλων, ο Αλέξανδρος άντλησε και στρατεύματα για την κυρίως εκστρατεία στην Ασία, όπως παραδείγματος χάριν το πολύ αξιόμαχο και επιβλητικό Θρακικό ιππικό. Ένα χαρακτηριστικό αυτών των εκστρατειών, το οποίο αξίζει να εξετασθεί σε αντιπαραβολή με την επόμενη στρατηγική κίνηση, που ήταν η κάθοδος στη νότιο Ελλάδα, είναι η εξαιρετική βιαιότητα με την οποία αντιμετώπισε τα βαλκανικά βαρβαρικά φύλα κάτι το οποίο στη νότιο Ελλάδα έπραξε μόνο στην περίπτωση των Θηβών και αφού είχαν εξαντληθεί όλα τα περιθώρια. Με τις δύο αυτές εκστρατείες του στα βόρεια-βορειοδυτικά βαλκάνια και στη νότιο Ελλάδα, εξασφάλισε την βάση των επιχειρήσεων του κατά το

---

⁵⁵ JFC FULLER , The Generalship of Alexander the Great , σ. 89, Wordsworth Editions , 1998

ήμισυ, διότι ακόμα παρέμενε ευπρόσβλητος από την πλευρά του Αιγαίου, όπου ο Περσικός στόλος κυριαρχούσε.

Στη συνέχεια πέρασε τον Ελλήσποντο, όπου από το 336 π.Χ. υπήρχε μακεδονικός στρατός που εξασφάλιζε ένα αρκετά μεγάλο προγεφύρωμα ώστε να καθίσταται εφικτή η ασφαλής μετάγγιση δυνάμεων από τον ευρωπαϊκό χώρο. Η ανάγκη κατοχής και των δύο ακτών του Αιγαίου προκειμένου να εξασφαλίζεται πλήρως ο ηπειρωτικός ελλαδικός χώρος και να καθίσταται γενικός ο έλεγχος του Αιγαίου φαίνεται ότι είχε γίνει απολύτως αντιληπτή από τον Αλέξανδρο. Στον Γρανικό νίκησε στην πρώτη μεγάλη μάχη επί ασιατικού εδάφους, απέκτησε τον χερσαίο έλεγχο της Μ. Ασίας και στην συνέχεια λόγω του ότι δεν ήταν σε θέση να αντιμετωπίσει το περσικό ναυτικό αποφάσισε να κάνει το μόνο που μπορούσε προκειμένου να περιορίσει την επίδραση του πάνω στα σχέδια του. Αυτό ήταν η κατάληψη όλων των ναυτικών βάσεων των Περσών στην δυτική ακτή της Ασίας, με αποκορύφωμα την κατάληψη της Φοινίκης και της Αιγύπτου το 333 π.Χ. μετά την μάχη της Ισσού. Αυτό ολοκλήρωσε την εξασφάλιση της βάσης των επιχειρήσεων του στον ευρωπαϊκό χώρο αφού με την προσχώρηση των Φοινικικών και Αιγυπτιακών στόλων στις δυνάμεις του, ουσιαστικά μετέτρεψε την ανατολική μεσόγειο σε ελληνική λίμνη.

Μετά από αυτά ήταν έτοιμος να ασχοληθεί με την τελική αναμέτρηση για τον έλεγχο της περσικής αυτοκρατορίας που στην στρατηγική του σκέψη όπως φαίνεται από τα επιγενόμενα της μάχης των Γαυγαμήλων, δεν ταυτιζόταν με την σύλληψη του Δαρείου, αλλά, ορθότατα, με την κατοχή των βασιλικών θησαυρών της Περσέπολης και των Σούσων, που θα αποστερούσαν τον Δαρείο από την δυνατότητα συγκρότησης νέου στρατού. Η ίδια στρατηγική θεώρηση εμπνέει τις ενέργειες του και στην συνέχιση των επιχειρήσεων μετά τον θάνατο του Δαρείου και την προώθηση του προς Ανατολάς μέχρι τις Ινδίες. Ποτέ δεν προωθειό, αν δεν είχε εγκαταστήσει προηγουμένως ασφαλείς βάσεις επιχειρήσεων και δεν είχε εξασφαλίσει τις γραμμές των επικοινωνιών του, πράγμα το οποίο είναι χαρακτηριστικό κάθε φάσεως της μακρόχρονης εκστρατείας του.

Αυτό στο οποίο πρέπει να δοθεί ιδιαίτερη σημασία είναι το γεγονός ότι ο Αλέξανδρος με περιορισμένες δυνάμεις, σε σχέση με τις πολυαριθμότερες

αντίπαλες, αφ' ενός, κατόρθωσε να νικήσει και αφ' ετέρου, να διατηρεί την τάξη στις περιοχές που περιήρχοντο στην κατοχή του, χωρίς ιδιαίτερες δυσχέρειες. Αυτό προφανώς οφείλεται στο ιδιαίτερο, πρωτόγνωρο και αντίθετο με τις ελληνικές πρακτικές, πολιτικό του αισθητήριο βάσει του οποίου είχε τραβήξει μια ξεκάθαρη γραμμή ανάμεσα στον χειρισμό του περσικού στρατού και στον χειρισμό των πληθυσμών της περσικής αυτοκρατορίας που περιήρχοντο σταδιακά στον έλεγχο του.

Η στρατιωτική στρατηγική του Αλεξάνδρου ήταν μια στρατηγική εκμηδένισης⁵⁶, καθώς επιζητείτο εξ αρχής η αποφασιστική μάχη με τον αντίπαλο και η καταστροφή των δυνάμεων του, πράγμα που τελικά επετεύχθη με τον τρόπο που είδαμε.

Τέλος αξίζει να σημειωθεί η διαρκής και απαρέγκλιτη ταύτιση των στρατηγικών σχεδιασμών του Αλεξάνδρου, με τους πολιτικούς στόχους που είχαν τεθεί. Με το τέλος της εκστρατείας, είχαν εκπληρωθεί και οι τρεις βασικοί στόχοι κάθε στρατιωτικής στρατηγικής: οι ένοπλες δυνάμεις του αντιπάλου είχαν καταστραφεί μέσω αποφασιστικών μαχών, το έδαφος του αντιπάλου είχε τεθεί υπό κατοχή και έλεγχο στο σύνολο του και τέλος, όλοι οι συντελεστές ισχύος του περσικού κράτους, είτε είχαν καταστραφεί, είτε είχαν περάσει στα χέρια του Αλεξάνδρου.

4.3 Οικονομική διάσταση

Το κύριο οικονομικό πρόβλημα στον πόλεμο είναι η χρηματοδότηση και η οικονομική υποστήριξη των πολεμικών επιχειρήσεων.⁵⁷ Η βάση της μακεδονικής οικονομίας την εποχή που ο Φίλιππος ανήλθε στον θρόνο ήταν κυρίως η κτηνοτροφία και λιγότερο η καλλιέργεια της γης, δηλαδή μορφές αγροτικής οικονομίας, οι οποίες δεν ήταν δυνατόν να συσσωρεύουν τον απαιτούμενο πλούτο, ώστε να χρηματοδοτηθούν τα μεγαλεπήβολα πολιτικά σχέδια του Φιλίππου. Ως αποτέλεσμα η οικονομική ενδυνάμωση του κράτους ήταν μέσα στις άμεσες προτεραιότητες του.

⁵⁶ G. GRAIG , DELBRUCK: *The Military Historian* , στο P. PARET (ed.), *Makers of Modern Strategy from Machiavelli to the Nuclear Age* , σσ.326-352, Oxford: Clarendon, 1986

⁵⁷ Χ. ΠΑΠΑΣΩΤΗΡΙΟΥ , *Βυζαντινή Υψηλή Στρατηγική* , σ. 19, εκδ. Ποιότητα, 2001

Τα ορυκτά αποθέματα του βασιλείου που παλαιότερα ήταν συγκεντρωμένα στην περιοχή ανατολικά του Αξιού διευρύνθηκαν σε μεγάλο βαθμό όταν ο Φίλιππος κατέλαβε την περιοχή των Κρηνίδων και έγινε κύριος των ορυχείων χρυσού και αργύρου του Παγγαίου, που διέυρυναν κατά πολύ την οικονομική βάση του βασιλείου⁵⁸. Με τις συνεχείς εδαφικές επεκτάσεις η οικονομική βάση του βασιλείου συνεχώς μεγάλωνε καθώς αυξανόταν και η φορολογική βάση με τους νέους πληθυσμούς που εισήρχοντο στο κράτος και έτσι οι νέοι φόροι μεγάλωναν το βασιλικό θησαυροφυλάκιο. Έτσι η οικονομική δύναμη του βασιλείου ολοένα αυξανόταν και έδωσε στον Φίλιππο την δυνατότητα να χρηματοδοτήσει την δημιουργία μόνιμων, καλά εκπαιδευμένων και καλά εξοπλισμένων ενόπλων δυνάμεων. Τα έσοδα του βασιλείου λοιπόν κατά την διάρκεια της βασιλείας του Φιλίππου αυξήθηκαν ραγδαία, όμως αυτό δεν σημαίνει ότι τα βασιλικά ταμεία ήσαν μονίμως γεμάτα. Πολύ μεγάλα ήταν και τα έξοδα για να συντηρείται ένα δίκτυο δωροδοκιών, φιλοξενιών χρήσιμων ανθρώπων για το μέλλον της Μακεδονίας και πολιτικοδιπλωματικών δραστηριοτήτων που ανέπτυξε ο Φίλιππος.

Η οικονομική στενότητα που αντιμετώπισε ο Αλέξανδρος κατά τα πρώτα στάδια της εκστρατείας εναντίον των Περσών καταγράφεται στις αρχαίες πηγές⁵⁹, στη συνέχεια όμως με την κατάληψη των πλούσιων περιοχών της Μ. Ασίας, την συνεισφορά των ελληνικών πόλεων της, τα λάφυρα από τις μάχες και τους θησαυρούς που κατελήφθησαν στις Σάρδεις, η κατάσταση βελτιώθηκε αρκετά.

Η πρώτη μεγάλη οικονομική ανάσα ήλθε με τον θησαυρό που περιήλθε στα χέρια του στην Δαμασκό, το 333 π.Χ. μετά την μάχη της Ισού. Από εκεί και πέρα ο Αλέξανδρος δεν αντιμετώπισε οικονομικό πρόβλημα για την χρηματοδότηση της συνέχειας των επιχειρήσεων, καθώς η οικονομική του βάση συνεχώς διευρύνετο με αποκορύφωμα την κατάληψη των θησαυρών του

---

⁵⁸ A. B. BOSWORTH , Κατακτήσεις και Αυτοκρατορία του Μ. Αλεξάνδρου , σ.27, εκδ. Οδυσσεάς, 1998

⁵⁹ Την εποχή που ο Αλέξανδρος ανήλθε στο μακεδονικό θρόνο, όπως αναφέρθηκε, το βασιλικό αποθεματικό ήταν της τάξεως των 60 ταλάντων, όπως αναφέρει ο Αρριανός. Για τις ανάγκες των πρώτων επιχειρήσεων στον Ελλαδικό χώρο και στην Βαλκανική, ο Αλέξανδρος αναγκάστηκε να δανεισθεί ακόμη 800 τάλαντα, πράγμα που ανέβασε το συνολικό χρέος στα 1.300, ΑΡΡΙΑΝΟΣ , Αλεξάνδρου Ανάβασις , VII. 9.3

Μεγάλου Βασιλέως στα Σούσα και στην Περσέπολη το 331π.Χ. Αυτή η οικονομική επάρκεια που σταδιακά απολάμβανε ο Αλέξανδρος με το πέρασμα στα χέρια του των περσικών θησαυρών του έδινε την ευκαιρία να απαλλάσσει από τους φόρους τις περιοχές που κατελάμβανε και έτσι να γίνεται πιο εύκολο το έργο της πολιτικής σταθεροποίησης των κατακτημένων περιοχών με την ευμάρεια των λαών της να τροφοδοτείται συνεχώς.

4.4 Εσωτερική Πολιτική

Όσον αφορά το εσωτερικό του Μακεδονικού κράτους, δεν υπήρχε πρόβλημα εσωτερικής συνοχής και με την πάροδο του χρόνου και την συνακόλουθη διαρκή αύξηση της ισχύος και της επιρροής της Μακεδονίας αυτή η ενότητα έβαινε αυξανόμενη. Το πρόβλημα εσωτερικής συνοχής εντοπίζεται στην συμμαχία μεταξύ του Μακεδονικού κράτους και των ελληνικών πόλεων-κρατών που επεβλήθη από τον Φίλιππο και επαναβεβαιώθηκε από τον Αλέξανδρο μετά την άνοδο του στον θρόνο.

Η λύση σε αυτό το πρόβλημα της εσωτερικής συνοχής και της διαρκούς προσπάθειας νομιμοποίησης στο εσωτερικό της συμμαχίας, των πράξεων των Μακεδόνων βασιλέων, ήταν η ανοχή κατ' αρχήν των προβλημάτων που δημιουργούσαν οι ελληνικές πόλεις, όσο τα προβλήματα δεν ήταν σοβαρά και η αυστηρή και σκληρότατη καταστολή, όταν κινδύνευε όλο το οικοδόμημα, όπως έγινε με την καταστροφή της Θήβας λίγο πριν την έναρξη της εκστρατείας.

Η αναγνώριση του Μακεδόνα βασιλιά ως ηγεμόνα του ελληνικού χώρου, έγινε με την συγκρότηση του Κοινού των Ελλήνων στο οποίο δεν συμμετείχε για ευνόητους λόγους ο ίδιος, αλλά μπορούσε να ρυθμίζει τις αποφάσεις του παρασκηνακά, αποποιούμενος τις μομφές για επικυριαρχία, λόγω του ειδικού βάρους της Μακεδονίας από πλευράς ισχύος. Από την άλλη πλευρά το Κοινό των Ελλήνων, στερούμενο των δυνάμεων να υλοποιήσει αυτά για τα οποία είχε συγκροτηθεί, πάντα με πρωτοβουλία του Φιλίππου, δεν είχε άλλη επιλογή από το να του αναθέσει την εκτέλεση των αποφάσεων του. Κάπως έτσι λοιπόν συγκροτήθηκε η Κορινθιακή Συμμαχία, που με σημερινούς όρους θα αποκαλείτο «στρατιωτικό σκέλος» του Κοινού των Ελλήνων και φυσικά η αρχιστρατηγία των

δυνάμεων της ανετέθη στον Μακεδόνα βασιλέα, αφού αυτός διέθετε σχεδόν το σύνολο των δυνάμεων αλλά και τις κύριες πηγές χρηματοδότησης.

Όμως το μεγαλύτερο μέρος που αφορά την εσωτερική συνοχή κατά την διάρκεια ενός επεκτατικού πολέμου, όπως ήταν αυτός που ανέλαβε ο Αλέξανδρος, έχει να κάνει και με τον πολιτικό χειρισμό των πληθυσμών που περιέρχονται υπό την διοίκηση του προελαύνοντος καθώς η εκστρατεία εξελίσσεται. Σ' αυτόν τον τομέα ο Αλέξανδρος επέδειξε μεγάλη πολιτική οξυδέρκεια, καθώς στους μεν ελληνικούς πληθυσμούς των πόλεων της Μ. Ασίας, εμφανιζόταν ως απελευθερωτής και αναστηλωτής των δημοκρατικών καθεστώτων, απόλυτος μονάρχης των ο ίδιος, σε αντικατάσταση των φιλοπερσικών ολιγαρχικών, στους δε υπόλοιπους λαούς που περιήρχοντο στην δικαιοδοσία του, ως εγγυητής των τοπικών και παραδοσιακών μορφών εξουσίας που είχαν ξεριζωθεί από τους Πέρσες.

Παράδειγμα εσωτερικής συνοχής μιας απέραντης αυτοκρατορίας, αποτελεί ο τρόπος διοίκησης και οργάνωσης (μέρος της οποίας αναφέρθηκε στο προηγούμενο κεφάλαιο) του κράτους του Μ. Αλεξάνδρου μετά την κατάλυση του Περσικού κράτους. Με τις μεμονωμένες ρυθμίσεις που έκανε ο Αλέξανδρος κατά την διάρκεια της σταδιακής προσάρτησης εδαφών, όπου φαίνεται η σταδιακή αποκρυστάλλωση των απόψεων του για την διακυβέρνηση των διαφορετικών λαών που περιήρχοντο υπό την εξουσία του.

4.5 Διεθνής Νομιμοποίηση

Το βασικό στοιχείο για την ανάγκη ύπαρξης της διεθνούς νομιμοποίησης είναι η ύπαρξη διεθνούς κοινωνίας⁶⁰, από την οποία να επιζητείται η υποστήριξη ή έστω η ανοχή που θα συνιστούσαν την διεθνή νομιμοποίηση ενός πολεμικού εγχειρήματος. Στην συγκεκριμένη ιστορική περίοδο η διεθνής κοινωνία ήταν μάλλον κάτι ανύπαρκτο. Οι πολεμικοί σκοποί του Αλεξάνδρου πάντως καθώς και τα πολεμικά μέσα που χρησιμοποίησε για την πραγμάτωση τους, σε κάθε περίπτωση ήταν συμβατοί με τις επικρατούσες αξίες και το πνεύμα του διεθνούς

---

⁶⁰ Η. BULL , Η Άναρχη Κοινωνία , σσ. 45-58, εκδ. Ποιότητα , 2001

συστήματος της εποχής⁶¹. Αυτές οι αρχές θα μπορούσαν να συνοψισθούν στο ότι, ο εκάστοτε ισχυρός δρών του διεθνούς συστήματος ήταν ελεύθερος να επιχειρεί επεκτάσεις εις βάρος των γειτόνων του, υπό το πρόσχημα ή όχι ευσταθών δικαιολογιών, και η γενική κατεύθυνση που ακολουθείτο και ήταν απόλυτα κατανοητή από όλους ήταν το αξίωμα του Θουκυδίδη, σύμφωνα με το οποίο ο ισχυρός προχωρεί και επιβάλλει την θέληση του και ο αδύναμος υποχωρεί και προσαρμόζεται⁶².

Η πολιτική της ισχύος ήταν το μόνο είδος εφαρμοζόμενης πολιτικής και η στρατιωτική ισχύς, η οικονομική ισχύς και η ισχύς της πειθούς, ήταν τα κατ'εξοχήν όργανα που χρησιμοποιούσαν οι πολιτικές οντότητες προκειμένου να προωθήσουν τα συμφέροντά τους και να λύσουν τις διαφορές τους.

Ωστόσο, ο Μ. Αλέξανδρος φρόντισε κάθε φορά να υπάρχει ένας σοβαρός λόγος ή δικαιολογία για τις επιθετικές του ενέργειες. Η όλη εκστρατεία έγινε έχοντας ως δικαιολογία την τιμωρία των Περσών για τα όσα είχαν υπομείνει μέχρι τότε από αυτούς οι Έλληνες. Επιπλέον οι επιχειρήσεις στην Μικρά Ασία είχαν σαν σκοπό και την απελευθέρωση των εκεί Ελληνικών πόλεων, ενώ όταν ο Δαρείος νικήθηκε, ο Αλέξανδρος στα Έκβατα κηρύσσει και επίσημα το τέλος της εκστρατείας αντιποίνων. Από αυτήν την στιγμή και πέρα και μετά την δολοφονία του Δαρείου από τον Βήσσο, ο Αλέξανδρος ήταν ο διάδοχος των Αχαιμενιδών. Ως συνεχιστής του περσικού βασιλικού οίκου έπρεπε να βρει και να τιμωρήσει τους ενόχους και παράλληλα να επαναπιστοποιήσει την βασιλική εξουσία μέχρι τις εσχατιές της αυτοκρατορίας.

Γίνεται φανερό λοιπόν ότι η εκστρατεία του Μ. Αλεξάνδρου καθ' όλη την διάρκεια της ήταν απόλυτα νομιμοποιημένη.

4.6 Διπλωματία

Η πολιτική και η διπλωματία είναι δύο έννοιες αλληλένδετες. Δεν μπορεί κάποιος να ασκεί πολιτική χωρίς να την υποστηρίζει με διπλωματικές ενέργειες

⁶¹ Όπως υποστηρίζει ο HEDLEY BULL, Η Άναρχη Κοινωνία, σ. 51, διεθνές σύστημα και διεθνής κοινωνία δεν είναι όροι ταυτόσημοι «και μια διεθνής κοινωνία προϋποθέτει ένα διεθνές σύστημα, αλλά ένα διεθνές σύστημα μπορεί να υπάρξει, χωρίς να συνιστά διεθνή κοινωνία»

⁶² ΘΟΥΚΥΔΙΔΗΣ, Ιστορία του Πελοποννησιακού Πολέμου, V.89

και η διπλωματία είναι άνευ αντικειμένου αν δεν καλείται να υποστηρίξει κάποια πολιτική.

Ο Αλέξανδρος παρακολουθώντας την πολιτική συμπεριφορά του πατέρα του κατενόησε ότι η διπλωματία, αλλά και η αξιοποίηση του πνεύματος φιλίας και συνεργασίας, έχουν συχνά μεγαλύτερη ισχύ από την ένοπλη βία. Από την πρώτη περίοδο της ανάληψης της εξουσίας, μετά τον θάνατο του Φιλίππου, διακρίνουμε ευφείς διπλωματικές ενέργειες, όπως παραδείγματος χάριν στην περίπτωση της αντιμετώπισης των Αθηνών, στον τρόπο χειρισμού της τιμωρίας των Θηβαίων, με αποκορύφωμα την εφαρμοσθείσα πολιτική έναντι των ελληνικών πόλεων της Μ. Ασίας, μέσω της οποίας το εκστρατευτικό σώμα του Αλεξάνδρου αναδεικνύεται σε υπέρμαχο των ελληνικών αξιών, με τις παλινорθώσεις των δημοκρατικών καθεστώτων.

Οι διπλωματικοί αυτοί χειρισμοί που ακολουθούν ολόκληρη την πορεία του Αλεξάνδρου, σταδιακά δημιουργούν το απαραίτητο υπόβαθρο για τον έλεγχο της αχανούς περσικής αυτοκρατορίας, που σιγά-σιγά περιέρχεται στην δικαιοδοσία του, εξομαλύνοντας τις αντιθέσεις και απορροφώντας τις αντιδράσεις.

Στις μεγάλες διπλωματικές επιτυχίες του Αλεξάνδρου πρέπει να αναφερθεί και η διατήρηση της συνοχής της ιδιότυπης συμμαχίας του με τις ελληνικές πόλεις-κράτη, ιδίως στα πρώτα στάδια της εκστρατείας, όταν η περσική δραστηριότητα προς την κατεύθυνση της υπονόμευσης της ελληνικής ενότητας, ήταν ιδιαίτερως έντονη, χωρίς ωστόσο να παραβλέπεται η συμβολή σε αυτό των επαρκών δυνάμεων υπό τον Αντίπατρο στον κυρίως ελληνικό χώρο

Το χαρακτηριστικό των διπλωματικών ενεργειών του Αλεξάνδρου, είτε αυτές απευθύνονταν στους βαρβαρικούς πληθυσμούς των Βαλκανίων και της Μεσευρώπης⁶³, είτε στις πολιτισμένες ελληνικές πόλεις του νότου και της Ιωνίας, είτε στους ασιατικούς λαούς που κατακτούσε, ήταν πάντοτε η προαγωγή των πολιτικών σκοπών του σε κάθε ξεχωριστή περίπτωση, μέσω της διπλωματικής

---

⁶³ Δέχθηκε διπλωματικές αντιπροσωπείες από Κελτικές φυλές , APPIANOS, Αλεξάνδρου Ανάβασις , I.4.5

υποστήριξης αυτών προς τους οποίους απευθύνετο και η αύξηση της διεθνούς νομιμοποίησης των ενεργειών.

4.7 Αξιολόγηση της Υψηλής Στρατηγικής του Αλεξάνδρου

Η υψηλή στρατηγική του Αλεξάνδρου στον αγώνα του εναντίον των Περσών βασίσθηκε, και εν πολλοίς, απετέλεσε συνέχεια της υψηλής στρατηγικής του Φιλίππου, ο οποίος ήταν και ο αρχιτέκτων του Μακεδονικού οικοδομήματος του 4^{ου} π.Χ. αιώνας. Όπως κάθε επιτυχημένη υψηλή στρατηγική ήταν απλή στη σύλληψη της και απολύτως ορθολογική στις εκτιμήσεις της όπως προστάζει ο πολιτικός ρεαλισμός χωρίς αυτό να σημαίνει ότι ήταν απλή και κυρίως εύκολη, η επιτυχημένη της εφαρμογή.

Ο κεντρικός πυρήνας της ήταν διττός: από την μία πλευρά η κατανίκηση του αντιπάλου και από την άλλη η διαφύλαξη της εσωτερικής ενότητας μέσα στην ιδιότυπη “συμμαχία” με τις ελληνικές πόλεις-κράτη. Αυτή η ενότητα ήταν απαραίτητη για λόγους εσωτερικής και διεθνούς νομιμοποίησης που έδινε η συμμαχία αυτή στον Αλέξανδρο. Ευνόητο είναι, ότι ο Αλέξανδρος θα ευρίσκετο σε εξαιρετικά δυσχερή θέση από απόψεως νομιμοποίησης και ηθικής του αγώνα του, αν σε κάποια φάση της εκστρατείας του βρισκόταν να μάχεται εναντίον των Περσών για λόγους εκδίκησης των δεινών που αυτοί είχαν προκαλέσει στους Έλληνες και ταυτοχρόνως εναντίον των επαναστατημένων ελληνικών πόλεων-κρατών, που θα αμφισβητούσαν την μακεδονική ηγεμονία στον ελλαδικό χώρο, υποκινούμενες πιθανότατα από τους Πέρσες. Η εσωτερική συνοχή λοιπόν της ελληνικής πλευράς ήταν σημαντικότερη, γιατί προσδιόριζε όχι απλώς τους όρους του αγώνα, αλλά τον ίδιο τον αγώνα.

Οι πολιτικοδιπλωματικοί χειρισμοί του Φιλίππου και του Αλεξάνδρου, σε συνδυασμό με την ορθολογική και έμμετρη χρήση της στρατιωτικής ισχύος, ήταν πραγματικά μοναδικοί, καθιστώντας τον αγώνα πλήρως νομιμοποιημένο στον ελληνικό χώρο. Οι αντιμακεδονικές κραυγές του Δημοσθένη και η προκλητική άρνηση της Σπάρτης να λάβει μέρος στον Πανελλήνιο αγώνα, δεν ήταν ικανά να θέσουν σε κίνδυνο το συνολικό οικοδόμημα. Άλλωστε για παν ενδεχόμενο, ο Αντίπατρος και αρκετά ισχυρές μακεδονικές δυνάμεις παρέμεναν στην

Μακεδονία. Το εσωτερικό πολιτικό μέτωπο λοιπόν, με τους επιδέξιους πολιτικοστρατιωτικούς χειρισμούς του Φιλίππου και του Αλεξάνδρου, παρουσιαζόταν ισχυρό, χωρίς αυτό να σημαίνει ότι δεν χρειαζόταν έλεγχος, παρακολούθηση και παρεμβάσεις, όπως έγινε στην περίπτωση της Σπαρτιατικής προσπάθειας ελέγχου του ελληνικού χώρου με περσική βοήθεια, που κατεστάλη με την κάθοδο των Μακεδονικών δυνάμεων στην Πελοπόννησο, υπό τον Αντίπατρο, το 330π.Χ.

Σε ότι αφορά την προσαρμογή της υψηλής στρατηγικής, σύμφωνα με τις εξελίξεις του διεθνούς περιβάλλοντος και σ' αυτόν τον τομέα έγιναν ορθές και ολοκληρωμένες εκτιμήσεις, σχετικά με τις απειλές και τις ευκαιρίες που παρουσιάζονταν, οι οποίες κατέληξαν στο συμπέρασμα ότι η χρονική στιγμή ήταν κατάλληλη να προκληθεί η Περσική αυτοκρατορία, που ρύθμιζε την λειτουργία του διεθνούς συστήματος, καθώς διαπιστώθηκε ότι αυτή είχε από καιρού εισέλθει σε τροχιά παρακμής και ήταν δυνατόν και εξαιρετικά πιθανόν, εάν προσβληθεί να καταρρεύσει⁶⁴.

Πράγματι για αρκετό καιρό η κατάσταση του περσικού βασιλείου δεν ήταν καλή. Οι διαδοχικές επαναστάσεις και ταραχές στην Αίγυπτο, το ιδιότυπο καθεστώς των μικρασιατικών ελληνικών πόλεων και τα γενικότερα διαρθρωτικά και διοικητικά προβλήματα της, αποτελούσαν μάλλον ασφαλείς ενδείξεις του γεγονότος ότι η Περσική αυτοκρατορία ευρίσκετο σε καθοδική πορεία. Το κυριότερο όμως ήταν ότι ο Πέρσης βασιλέας στήριζε την δυνατότητα της διεξαγωγής των πολέμων του, στην πρόσληψη μισθοφόρων, οι οποίοι κατά το μεγαλύτερο μέρος ήταν Έλληνες εξόριστοι ή τυχοδιώκτες στρατιωτικοί.

Από στρατιωτικής απόψεως λοιπόν, δεδομένων των πληροφοριών για την μαχητική αξία, αλλά και την γενικότερη κατάσταση των περσικών δυνάμεων, αλλά και των οργανωτικών και δομικών νεωτερισμών των μακεδονικών ενόπλων δυνάμεων που τις είχαν καταστήσει πανίσχυρες⁶⁵, οι πιθανότητες για ευόδωση των πολεμικών στόχων ήταν ικανοποιητικές, εφ' όσον εκ των δεδομένων προέκυπτε ότι οι περσικές ένοπλες δυνάμεις δεν συνιστούσαν ισχυρό παράγοντα

⁶⁴ R. GILPIN , War and Change in World Politics, σσ. 209-210, Cambridge University Press, 1981

⁶⁵ MARTIN VAN CREVELD, Technology and War, from 2000 B.C. to the Present , σσ. 15-16, Collier Macmillan Publishers , 1989

αποτροπής. Σε ότι αφορά την αντιμετώπιση των άλλων απειλών του ευρωπαϊκού χώρου (Ιλλυριοί, Τριβαλλοί, Γέτες, Θράκες), αυτή ξεκίνησε επί Φιλίππου και ολοκληρώθηκε επί Αλεξάνδρου, σε τέτοιο βαθμό, ώστε κατά την διάρκεια της ενδεκαετούς απουσίας του, δεν προέκυψε αναζωπύρωση της απειλής για τον μακεδονικό και ευρύτερο ελληνικό χώρο.

Σε ότι αφορά την εσωτερική συνοχή, επίσης είχαμε μια πολύ ικανοποιητική συνεργασία όλων των διαστάσεων της υψηλής στρατηγικής προς επίτευξη των τιθέντων πολιτικών σκοπών. Το κριτήριο αυτό εκπληρώθηκε, διότι υπήρξε πλήρης και βαθιά κατανόηση του τρόπου χειρισμού της στρατιωτικής ισχύος και αποφυγή προσπάθειας εκπλήρωσης των πολιτικών σκοπών, μονομερώς, μόνο με χρήση βίας. Σε όλη την διάρκεια της εκστρατείας του Μ. Αλεξάνδρου, αλλά και προηγουμένως επί Φιλίππου, παρατηρούμε ότι πριν από κάθε στρατηγικό βήμα, σε βάθος χρόνου, δραστηριοποιούνται όλες οι διαστάσεις της υψηλής στρατηγικής. Παραδείγματος χάριν, η άνοδος του Μακεδονικού βασιλείου έλαβε χώρα, μέσω συντονισμένων στρατιωτικών επεκτάσεων, που εξυπηρετούσαν την διεύρυνση της οικονομικής του βάσης (π.χ. κατάληψη ανατολικής Μακεδονίας που έφερε σε μακεδονικό έλεγχο τα ορυχεία του Παγγαίου), αύξαναν την εσωτερική συνοχή του (καθώς οι ευγενείς αλλά και ο υπόλοιπος πληθυσμός έβλεπαν απτά οφέλη από αυτές) και εβοηθούντο από διπλωματικές παρεμβάσεις (όπως θα μπορούσαν να χαρακτηρισθούν κάποιοι γάμοι σκοπιμότητας που σύναψε ο Φίλιππος).

Κατά τον ίδιο τρόπο και κατά την διάρκεια της εκστρατείας του Αλεξάνδρου, σε καμία ενέργεια του δεν εντοπίζεται περίπτωση κατά την οποία κάποια διάσταση της υψηλής στρατηγικής του να αντιστρατεύεται κάποια άλλη. Αντιθέτως, επί παραδείγματι, οι στρατιωτικές επιχειρήσεις στη Μ. Ασία αύξησαν την εσωτερική συνοχή του ελληνικού χώρου, πέτυχαν οικονομικά οφέλη με την κατάληψη των θησαυρών των Σάρδεων, οδήγησαν στη διπλωματική επιτυχία του να εμφανίζεται ο Αλέξανδρος ως αναστηλωτής των δημοκρατικών καθεστώτων στις ελληνικές πόλεις και εγγυητής της ελευθερίας των υπολοίπων, που τους την είχαν αφαιρέσει οι Πέρσες και νομιμοποίησαν διεθνώς την παρουσία των

ελληνικών δυνάμεων στη Ασία, εφ' όσον αυτές γίνονταν δεκτές με αισθήματα που ξεκινούσαν από την ανοχή και κατέληγαν στον ενθουσιασμό.

Από πλευράς αποδοτικότητας, η υψηλή στρατηγική του Αλεξάνδρου, αν και πρόκειται για μια κλασσική επεκτατική ενέργεια στο σύνολο της, εντούτοις μπορεί ασφαλώς να υποστηριχθεί ότι η προώθηση των πολιτικών στόχων του, έγινε με όσο το δυνατόν οικονομικότερο τρόπο. Από την μία πλευρά, τα ολιγάριθμα, αλλά πολύ καλά εκπαιδευμένα, εξοπλισμένα, άρα και εξαιρετικά αποδοτικά στρατεύματα του και από την άλλη, η μετριοπαθής πολιτική του προς τους λαούς που περιήρχοντο υπό την εξουσία του και άρα η μικρή ανάγκη τήρησης στρατευμάτων στα μετόπισθεν για ασφάλεια, του έδωσαν την δυνατότητα να υποστηρίξει τους πολιτικούς στόχους του κατά πολύ οικονομικό τρόπο.

Χαρακτηριστικό της εκστρατείας είναι η πολύ μικρή κατασπατάληση του ανθρωπίνου δυναμικού του Αλεξάνδρου, που οφείλεται στην άριστη εκπαίδευση και πειθαρχία του στρατού του, αλλά και στην αμέριστη φροντίδα και ενδιαφέρον του ιδίου, ως ηγέτη, για τον στρατό του. Αυτό οφείλεται στο γεγονός ότι αφ' ενός, εξ αρχής οι δυνάμεις ήταν περιορισμένες και δεν υπήρχε η πολυτέλεια περιφρόνησης των απωλειών και αφ' ετέρου στη συντροφικότητα που χαρακτήριζε την σχέση του στρατηγού-ηγέτη με τα στρατεύματα του⁶⁶.

Σε ό,τι αφορά τους οικονομικούς και υλικούς πόρους που είχε στην διάθεση του ο Αλέξανδρος, οπωσδήποτε δεν έφθαναν τα περσικά επίπεδα, δεν μπορούσαν όμως να χαρακτηρισθούν και φτωχοί. Ο πλούτος της Μακεδονίας από την εποχή του Φιλίππου και μετά, θα μπορούσε να χαρακτηρισθεί ως τεράστιος, συγκρινόμενος μόνο με αυτόν του Μεγάλου Βασιλέως, αλλά υπολειπόμενος κατά πολύ αυτού. Εάν δε η αποδοτικότητα εκληφθεί με όρους αυστηρά οικονομικού κόστους-οφέλους, τότε η υψηλή στρατηγική του Αλεξάνδρου εκτός από πολύ επιτυχημένη, θα μπορούσε να χαρακτηρισθεί και εξαιρετικά προσοδοφόρα.

---

⁶⁶ J.G. DROYSEN, Ιστορία του Μ. Αλεξάνδρου Ι, , σ. 180, εκδ. Τραπέζης Πίστewς, 2001, N.G.L. HAMMOND , Alexander the Great-King, Commander and Statesman , σ.251, Bristol Classics Press, 1994

Όσον αφορά στον συσχετισμό ικανοτήτων και στόχων, είναι σαφές ότι κατά την χρονική διάρκεια της εκστρατείας, αυτοί συμβάδιζαν απολύτως. Αυτό οφείλεται στην αυστηρή ιεράρχηση των στόχων, λαμβανομένων κάθε φορά υπόψη των δυνατοτήτων του κράτους. Έτσι και ο Φίλιππος και ο Αλέξανδρος, ανέλυσαν το διεθνές περιβάλλον, απομόνωσαν τις απειλές και άρχισαν να τις αντιμετωπίζουν μία προς μία. Μετά από κάθε διευθέτηση, εξήρχοντο πιο ισχυροί πολιτικά, στρατιωτικά και οικονομικά.

Μπορεί ο στόχος της κατανίκησης της Περσίας να φαινόταν εκ πρώτης όψεως παρακινδυνευμένος, μια προσεκτική ανάλυση όμως των δεδομένων και κυρίως των στοιχείων ισχύος του κάθε αντιπάλου, (πολιτικής, στρατιωτικής, οικονομικής, κοινωνικής, κλπ.) όπως κατεδείχθη, δείχνει ότι σε πολύ μεγάλο βαθμό δεν ήταν έτσι. Η υπερεξάπλωση που αποτελεί το αποτέλεσμα της απόκλισης ικανοτήτων και στόχων, δεν εμφανίσθηκε στην ελληνική πλευρά, διότι καθ' όλη την διάρκεια της εκστρατείας η σχέση κόστους-οφέλους για περαιτέρω επέκταση ήταν συντριπτικά υπέρ του οφέλους⁶⁷.

Από πλευράς αντοχής της σε σφάλματα, λόγω της εξαιρετικά προσεγμένης οικοδομήσεως της και την βήμα προς βήμα αξιολόγηση και πολυεπίπεδη αντιμετώπιση των απειλών, δεν φαίνεται πιθανόν να διακινδύνευε η συνολική της επιτυχία από ορισμένες εσφαλμένες στρατηγικές αποφάσεις, όπως για παράδειγμα η απόφαση του Αλεξάνδρου να διαλύσει τον στόλο του, αμέσως μετά την κατάληψη της Μιλήτου και να παραδώσει τον ολοκληρωτικό έλεγχο του θαλάσσιου χώρου στον περσικό στόλο, ελπίζοντας ότι θα κατάφερνε να τον νικήσει επιβάλλοντας του ηπειρωτικό αποκλεισμό. Ανεξαρτήτως αν τελικά τα κατάφερε, σιωπηρά επανόρθωσε το σφάλμα του το 333 π.Χ. με επαναυπήγηση νέου στόλου. Το εύρος της υψηλής στρατηγικής του ήταν τέτοιο, που του έδινε αρκετές επιλογές και η ποιότητα της τέτοια, που μπορούσε να απορροφά πολλούς κραδασμούς.

Γενικά και εν κατακλείδι, η όποια κριτική της υψηλής στρατηγικής του Αλεξάνδρου, γίνεται υπό το φως των αποτελεσμάτων της και της ευόδωσης των

---

⁶⁷ R. GILPIN , War and Change in World Politics, σ. 10, Cambridge University Press, 1981

πολιτικών σκοπών που εξυπηρετούσε και έτσι αυτό το οποίο τελικά έχει αξία από την αποτίμηση της, είναι η επισήμανση του ορθού πολιτικού και στρατηγικού αισθητηρίου αυτών που την συνέλαβαν, την σχεδίασαν και την εκτέλεσαν. Το τελευταίο ανήκει σχεδόν καθ' ολοκληρία στον Αλέξανδρο.

Τέλος, πρέπει να τονιστεί ότι οι ενέργειες του Αλεξάνδρου σε κάθε επίπεδο (πολιτικής, οικονομίας, στρατηγικής και τακτικής), απεκάλυψαν μια μεγαλοφυή προσωπικότητα, έναν άνθρωπο εξαιρετικά μελετηρό, ορθολογιστή και πραγματιστή, με σαφείς επιρροές από την διδασκαλία των κυνικών, πράγμα που εξηγεί την χαρακτηριστική αδιαφορία προς το άτομο του και την έκθεση σε διαρκείς κινδύνους, που καταγράφεται στις πηγές. Ο Αλέξανδρος είναι ο πρώτος που συνέλαβε το ενιαίο και αδιάσπαστο του ευρασιατικού γεωπολιτικού, γεωστρατηγικού και γεωοικονομικού χώρου, διαθέτοντας απόψεις και πολιτική για την ενοποίηση του κάτω από ενιαία διακυβέρνηση, πράγμα που τον καθιστά ακόμη και σήμερα απολύτως σύγχρονο, αφού τα ίδια προβλήματα εξακολουθούν να ταλανίζουν τα εδάφη και τους λαούς της πρώην αυτοκρατορίας του.